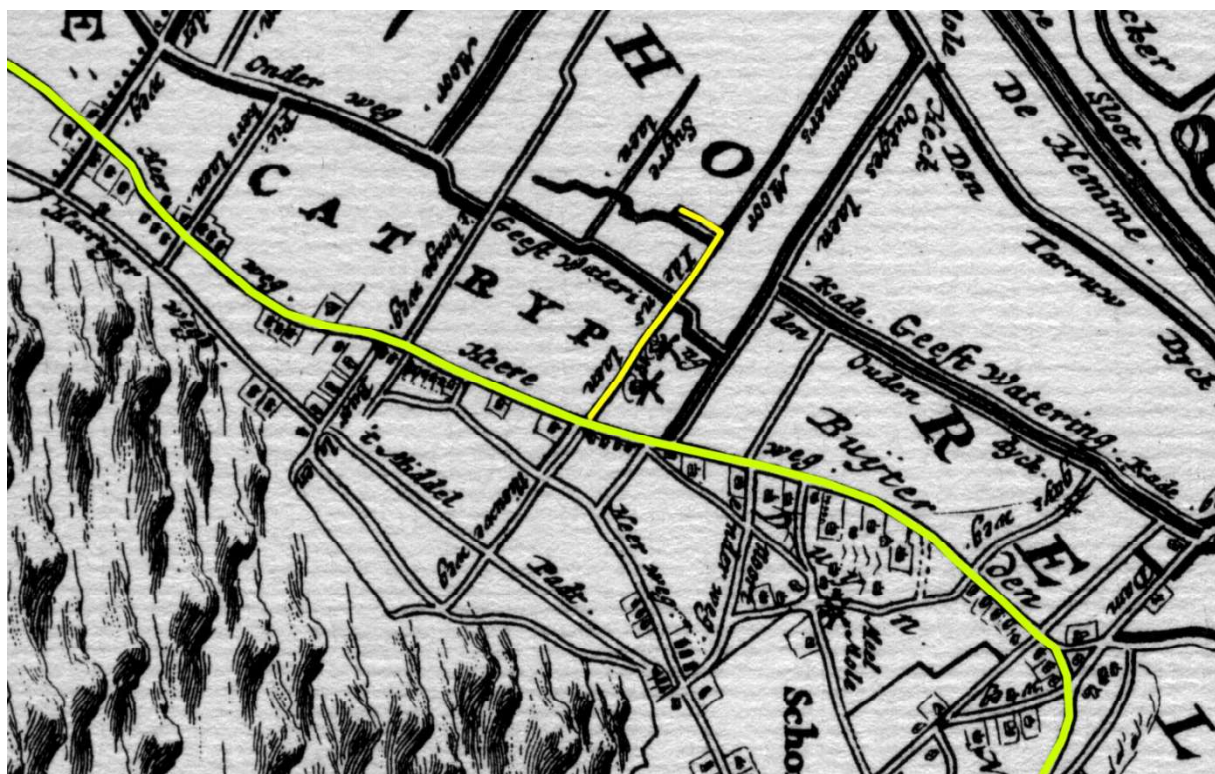

Bureauonderzoek en verkennend
booronderzoek naar de moge-
lijke waarde van een perceel aan de
Idenslaan te Schoorl, gemeente Bergen.

HOLLANDIA reeks 670

COLOFON

Hollandia reeks nr.	670
Titel:	Bureauonderzoek en verkennend booronderzoek naar de mogelijke waarde van een perceel aan de Idenslaan te Schoorl, gemeente Bergen.
Toponiem:	Schoorl Idenslaan
Gemeente:	Bergen
Onderzoeksmeldingsnummer Archis:	4584458100
Centrumcoördinaat:	107.974/525.261
Auteurs:	F. Diederik (Archeocultura) & N. Tuinman (Hollandia archeologen)
Uitvoering:	F. Diederik & N. Tuinman
In opdracht van:	Novavast
Contactpersoon opdrachtgever:	dhr. P. van Arnhem
Wetenschappelijke leiding:	P. Floore
Illustraties:	F. Diederik & N. Tuinman, tenzij anders vermeld.
Definitieve versie:	2018
Oplage:	6
ISSN:	1572-3151

© **HOLLANDIA** archeologen, Zaandijk 2018

HOLLANDIA archeologen

Tuinstraat 27a

1544 RS Zaandijk

☎ 075 - 622 49 57

✉ info@archeologen.com

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek
2. Werkwijze
 - 2.1 Het booronderzoek
3. Beleidskaders
 - 3.1 Rijksbeleid
 - 3.2 Gemeentelijk beleid
4. Het plangebied
 - 4.1 Huidige situatie
 - 4.2 Toekomstige situatie
5. Bureauonderzoek en verwachtingsmodel
 - 5.1 Geologie Egmond-Bergen-Schoorl
 - 5.2 Ontwikkeling landschap en bewoning Schoorl
6. Bekende archeologische waarden
7. Historische ontwikkeling van Schoorl
8. Archeologisch verwachtingsmodel

Inventariserend veldonderzoek (IVO-O)

9. Doel en methode
10. Onderzoeksresultaten
11. Beantwoording van de onderzoeksvragen
12. Conclusie

Bijlagen

Lijst van afbeeldingen

Lijst van tabellen

Samenvatting

Archeocultura heeft in opdracht van de dhr. P. van Arnhem van Novavast BV te Alkmaar, de mogelijke waarden onderzocht van een perceel grond aan de noordzijde van de Idenslaan (zonder nummer). Het gebied valt binnen een zone waarin de gemeente onderzoek eist bij bodemingrepen dieper dan 40 cm en ingrepen die een oppervlakte van 500 m² te boven gaan.

De resultaten van het bureauonderzoek geven aan dat bewoning uit Romeinse tijd en middeleeuwen waarschijnlijk zijn en dat de geplande ingrepen, met name de aanleg van eventuele kelders, in de bodem een verstoring van de archeologische resten teweeg zouden kunnen brengen.

Omdat slechts bij benadering viel in te schatten op welke diepte eventuele bewoningslagen aanwezig zouden zijn, is besloten om door middel van verkennende boringen vast te stellen óf er intacte bodems zijn en op welke diepte die zich bevinden en wat de eventuele kwaliteit van deze bodems is. Dit onderzoek is uitgevoerd door een gecertificeerd archeologisch bedrijf.

Parallel aan het schrijven van het bureauonderzoek is het bovenvermelde verkennende veldonderzoek verricht en is gebleken dat aan de westzijde van het noordelijke perceel, op tachtig centimeter onder maaiveld, een intact niveau aanwezig is met sporen van laatmiddeleeuwse activiteiten. Geheel aan de oostzijde van beide percelen liggen op 170 cm onder maaiveld veen- en kleipakketten waarop bewoning of activiteiten uit de Romeinse tijd niet zijn uit te sluiten hoewel in de boorstaten geen expliciete archeologische indicatoren zijn waargenomen. De aanwezigheid op korte afstand van een 'rijke' nederzetting uit deze periode geeft aanleiding tot eventueel nader onderzoek als ter plaatse diepe bodembewerking gaat plaatsvinden. Afhankelijk van de ingrepen in de bodem wordt nader onderzoek met proefsleuven geadviseerd.

1. Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de locatie opgesteld.

De volgende vragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- Zijn er mogelijk archeologische niveaus in het onderzoeksgebied aanwezig?
- Is aanvullend onderzoek noodzakelijk en welke onderzoeksmethoden zouden dan moeten worden ingezet?

Het antwoord op deze vragen zal worden verwerkt in een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied, waarbij aangegeven zal worden of een nader onderzoek door middel van verkennende boringen of door middel van proefsleuven nodig zal zijn of niet, hetgeen in een advies voor eventueel vervolgonderzoek zal worden gegeven. Ter besparing van kosten en tijd is het veldwerk uitgevoerd tijdens het schrijven van het bureauonderzoek en wordt als één geheel gepresenteerd.

2. Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, 4.0) en bestaat uit de volgende onderdelen:

- 1: beschrijving van de huidige situatie en de toekomstige situatie (KNA LSO2);
- 2: beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (KNA LSO3);
- 3: beschrijving van de bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden (KNA LSO4);
- 4: het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel (KNA LSO5).

Om tot een gefundeerd archeologisch verwachtingsmodel te komen is voor het onderzoek relevant bronnenmateriaal geraadpleegd. De gegevens voor het bureauonderzoek zijn ontleend aan:

- Archis, het geautomatiseerde archeologische informatiesysteem voor Nederland. Onderdelen hiervan vormen de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- Geomorfologisch, bodemkundig, topografisch en historisch kaartmateriaal;
- Archeologische bronnenkaart en beleidsadvieskaart(en) van de gemeente Bergen;
- Archeologische rapporten en publicaties;
- Aanvullende informatie van lokale archeologen en of historici.

2.1 Het booronderzoek

Dit onderzoek is eveneens volgens de richtlijnen van de KNA uitgevoerd en het verslag daarvan bevindt zich op de pagina's 35 t/m 42.

3. Beleidskaders

3.1 Rijksbeleid

De nieuwe Erfgoedwet is in 2016 in werking getreden. De nieuwe wet heeft zijn beslag gekregen via een wijziging van de Monumentenwet 1988, aanpassingen in de Wet op de Ruimtelijke Ordening (Wro) en enkele andere wetten en met de invoering van de Wabo (2010) en de Erfgoedwet 2007. Met de nieuwe Wet op de Archeologische Monumentenzorg is het accent komen te liggen op het streven naar het behoud en beheer van archeologische waarden in de bodem (in situ) en het beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen.

Uitgangspunt van het nieuwe beleid is tevens het principe ‘de verstoorder betaalt’. Bij het voorbereiden van werkzaamheden die het bodemarchief kunnen verstoren, dient onderzocht te worden of daardoor archeologische resten beschadigd kunnen worden.

Als uit het onderzoek blijkt dat er archeologische waarden aanwezig zijn en deze niet ter plaatse behouden kunnen blijven, dan dient de initiatiefnemer van het werk de kosten te dragen die gepaard gaan met het opgraven en conserveren van de plaats. Met de introductie van de nieuwe wet zijn de kerntaken en bestuurlijke verantwoordelijkheden van gemeenten veranderd. Eén van de belangrijkste consequenties is, dat gemeenten een centrale rol is toegekend in de bescherming van archeologisch erfgoed. In de wet is bepaald, dat gemeenten door inzet van een planologisch instrumentarium het archeologisch belang dienen te waarborgen. Bescherming van het archeologisch erfgoed kan onder meer vorm krijgen door in bestemmingsplannen regels ter bescherming van bekende en te verwachten archeologische waarden op te nemen. In de regelgeving is vastgelegd dat in het kader van een omgevingsvergunning van de aanvrager geëist kan worden dat hij een rapport overlegt waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein voldoende is vastgesteld. Voor de toetsing van archeologische waarden is een archeologisch bestel ontwikkeld, waarmee de archeologische waarde van een terrein bepaald kan worden door middel van een getrapt systeem van onderzoek.

3.2 Gemeentelijk beleid

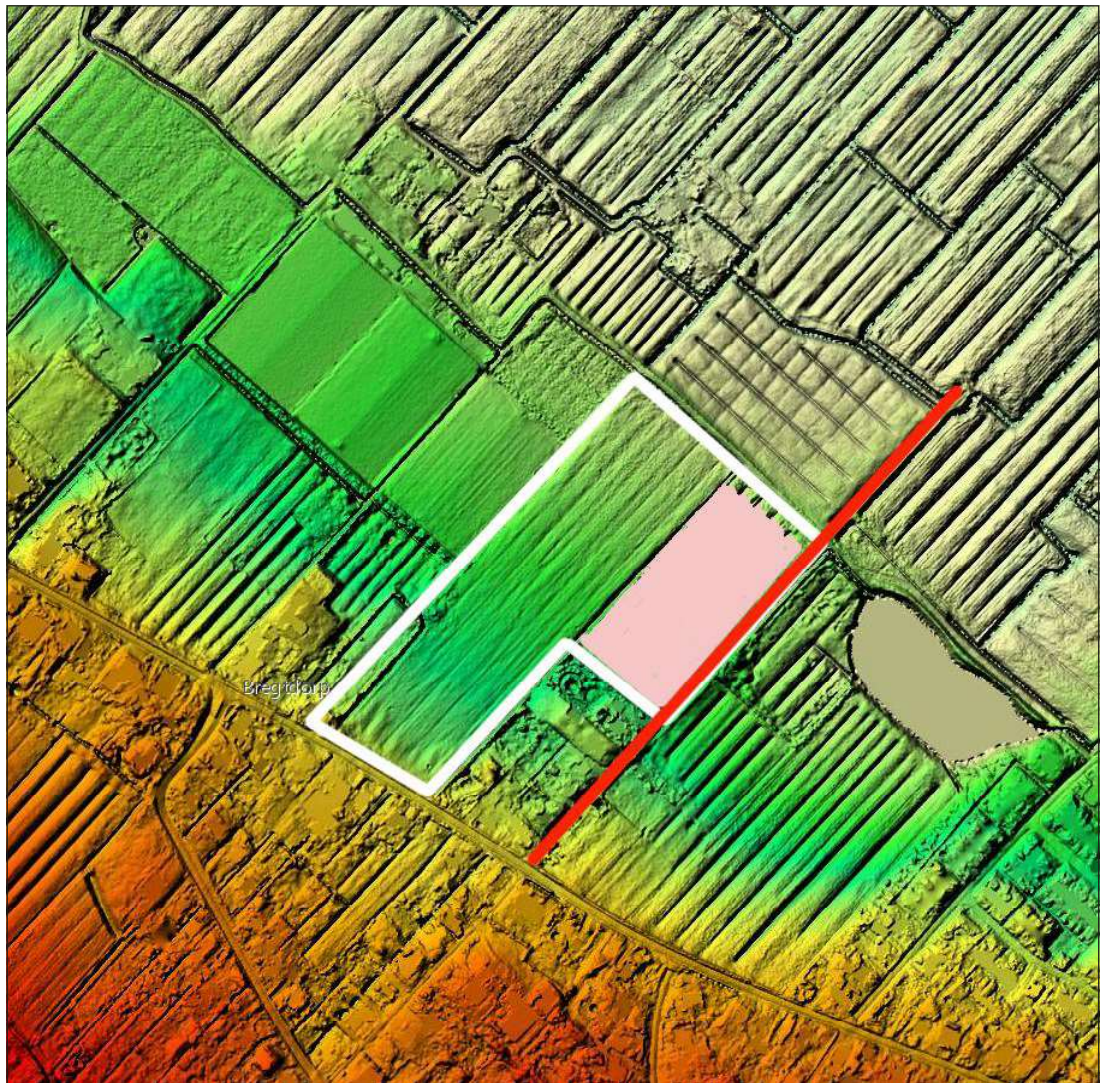
Met de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg in 2007 is de verantwoordelijkheid voor het bodemarchief gedelegeerd aan gemeenten. De gemeente Bergen beschikt daarom over een eigen archeologiebeleid en treedt op als bevoegd gezag. In dit geval is de ‘Erfgoedverordening Gemeente Bergen-NH 2012’ van belang. (deels als tekst achterin dit rapport opgenomen) en is het bestemmingsplan leidend.

Voor een, vooral voor de burger nuttig overzicht van wat archeologie in de gemeente Bergen behelst, werd in 2013 door Cultuurcompagnie de ‘Beleidsnotitie Archeologie Gemeente Bergen-NH 2013’ geschreven.

4. Het plangebied

4.1 Huidige situatie

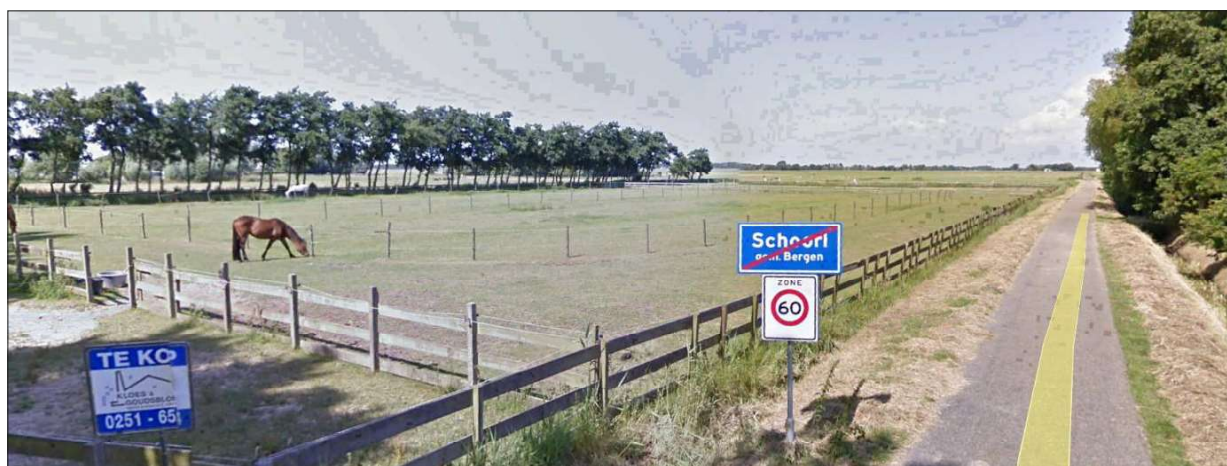
Het plangebied ligt aan de noordzijde van de Idenslaan en heeft een maaiveldhoogte die van west naar oost afloopt van 200 cm plus NAP tot 60 cm plus NAP (af.1). Op de percelen staat geen bebouwing; een deel is als paardenbak in gebruik.

Afbeelding 1: Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland, waarop goed is te zien dat de Heereweg de grens vormt tussen hoge en lagere gronden. Het roze gedeelte zal worden bebouwd. De Idenslaan is in rood aangegeven. Kaart is niet op schaal. Het noorden is boven.

Afbeelding 2: De huidige bebouwing op de hoek van de Heereweg en de Idenslaan.

Afbeelding 3: De paardenbak, deel van het terrein dat zal worden bebouwd.

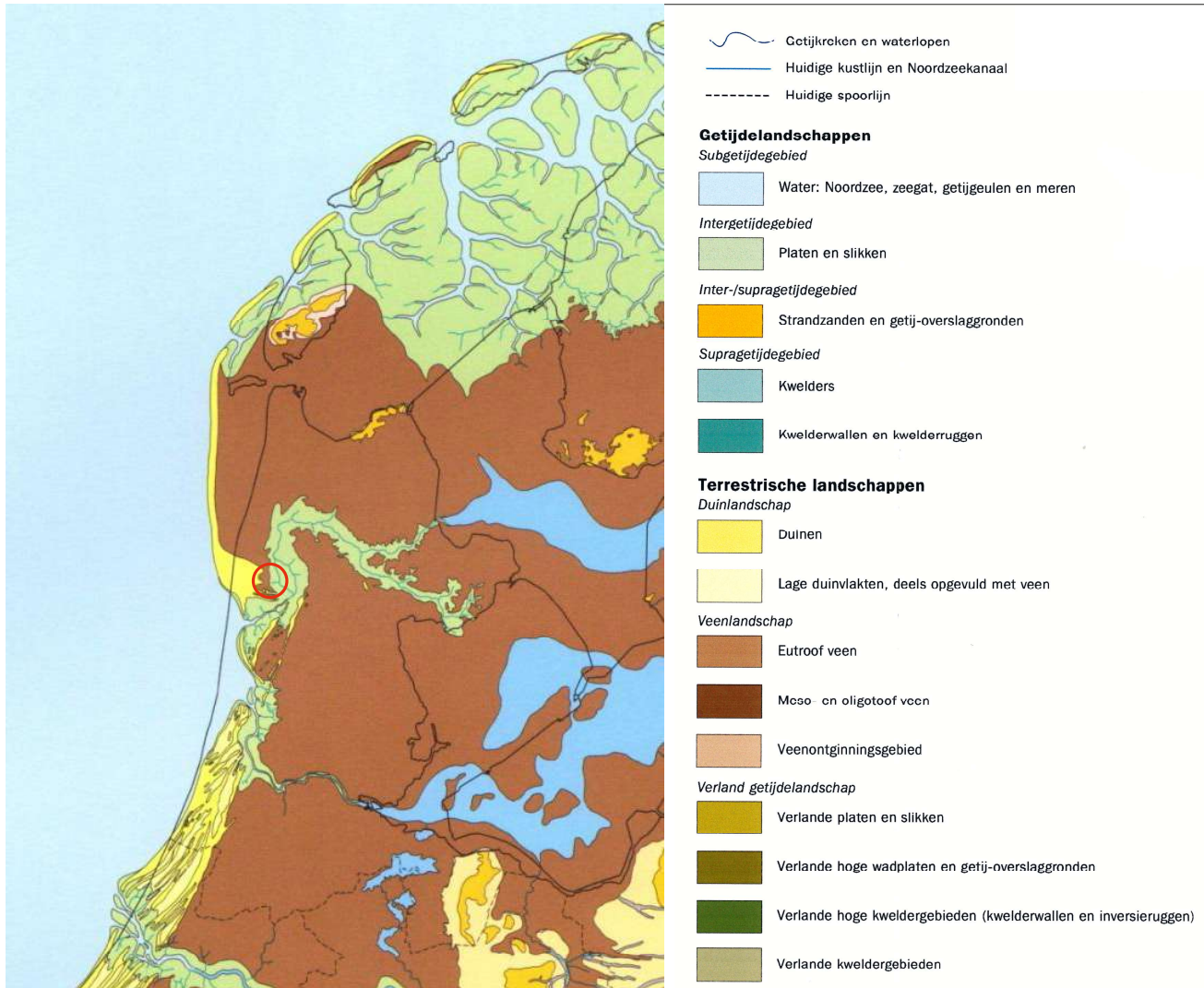
4.2 Toekomstige situatie

Het noordelijke perceel zal als natuurgebied worden aangewezen en ten behoeve van een kruidenrijke vegetatie met enige decimeters worden 'afgeplagd'. Het af te plaggen deel betreft een strook langs de zuidkant en oostkant van het perceel. Deze strook zal circa 10 meter breed zijn over een lengte van circa 380 meter tot maximaal 40 centimeter worden afgeplagd (afb.4). Naast het afplaggen zal op dit perceel tevens een schuurtje van 50m² gerealiseerd worden.

Op het op afb.1 in roze aangegeven deel zullen enkele woningen worden gerealiseerd, mogelijk onderkelderd. De smalle Idensweg zal fietspad blijven maar wel gaan dienen als ontsluiting van de woningen en het achterliggende land. Aan de Idensweg wordt een duinrel ontgraven waarbij het diepste punt van deze rel op maximaal 0,90 meter onder het huidige maaiveld komt te liggen. De lengte van de duinrel zal circa 150 meter bedragen. De exacte breedte is nog niet bekend.

Afbeelding 4: Inrichtingsplan met toekomstig bouwblok en natuurontwikkeling. Binnen de gele cirkel komt een schuurtje te staan. Afbeelding is niet op schaal. Het noorden is boven.

Afbeelding 5: Landschappelijke situatie in het midden van de Bronstijd. (Vos e.a. 2011). Het noorden is boven. Kaart is niet op schaal.

5. Bureauonderzoek en verwachtingsmodel

5.1 Geologie Egmond-Bergen-Schoorl

Tijdens de verschillende ijstijden in het pleistoceen lag de zeespiegel ruim 80 meter lager dan tegenwoordig. Het zeewater was toen namelijk opgeslagen in grote ijskappen in Canada en Noord-Scandinavië. Het Noordzee bekken lag grotendeels droog en er was sprake van een toendra-achtige vlakte, waarvan ook het onderzoeksgebied onderdeel uitmaakte.

Door de relatief snelle temperatuurstijging aan het einde van het pleistoceen (circa 11.000 tot 9.000 voor Chr.) smolten de ijskappen en steeg het niveau van de zeespiegel sterk. De afnemende druk van de smeltende ijskappen leidde tot een stijging van de bodem in Scandinavië. Om het zogenaamde isostatische evenwicht in de aardkorst te compenseren, daalde hierdoor de bodem in Nederland. In het Nederlandse kustgebied vond dan ook een relatief grote zeespiegelstijging plaats. Vooral in het Atlanticum (7.000 tot 3.900 voor Chr.) werd door een blijvende stijging van de zeespiegel een dik pakket afzettingen gevormd. Voor de kust van Noord-Holland lag echter, door de relatief hoge ligging van het pleistocene zand, een gesloten duinenboog die ter hoogte van Bergen begon en doorliep tot en met Vlieland. Hierdoor heeft het onderzoeksgebied vooral te maken gehad met het getijdengebied dat zich ten zuiden van Alkmaar vormde. Dit getijdenbekken verplaatste zich door de stijging van de zeespiegel steeds verder landinwaarts. Langs de randen hiervan bevond zich een moerassige zone waarin zich laagveen vormde (basisveen).

Pas vanaf ongeveer 3900 voor Chr. steeg de zeespiegel minder snel en werd de getijdengeul die van onder Bergen tot voorbij Schagen liep, langzaam opgevuld met zand en klei. In de lagune achter de kustlijn was opnieuw sprake van veengroei (Hollandveen) in de voormalige getijdenbekkens. Omdat de kustlijn nog niet geheel gesloten was (de zeegaten van Bergen en van Alkmaar waren deels nog open) en de zeespiegel nog wel steeg, heeft de zee de laagveen moerassen van tijd tot tijd opgeruimd. Hierdoor kon het achterliggende gebied blijven ontwateren, daalde het oppervlak en werd het laagveen door de zee overstroomd. Tijdens deze overstromingen werden klei en slib afgezet. Deze afzettingen zorgden voor ophoging van het gebied waardoor de zee weer minder invloed kreeg en zich een nieuw veengebied kon ontwikkelen. Door deze afwisseling ontstond een gelaagd pakket van veen en klei- en zandafzettingen doorsneden door getijdengeulen. Van deze geulen zijn twee hoofdtakken in Noord-Holland te onderscheiden. De hoofdgeul liep noordwaarts naar Schagen en vandaar verder West-Friesland in. Het plangebied ligt in de overgangszone van de west-oost lopende haakwal en het veengebied (zie afb. 5)

In ongeveer 1.800 voor Chr. sloot het zeegat van Bergen zich en had de zee minder invloed op het achterliggende gebied van geulen, kwelders en laagveen. Hierdoor werd bewoning mogelijk op de hoger gelegen delen. Er vonden voorlopig geen grote inbraken meer plaats en de veenmoerassen veranderden in hoogveenkussens. In de Geestmerambacht en bij Schagen zijn inmiddels drie woonplaatsen vastgesteld uit de overgang van vroege naar late bronstijd.¹

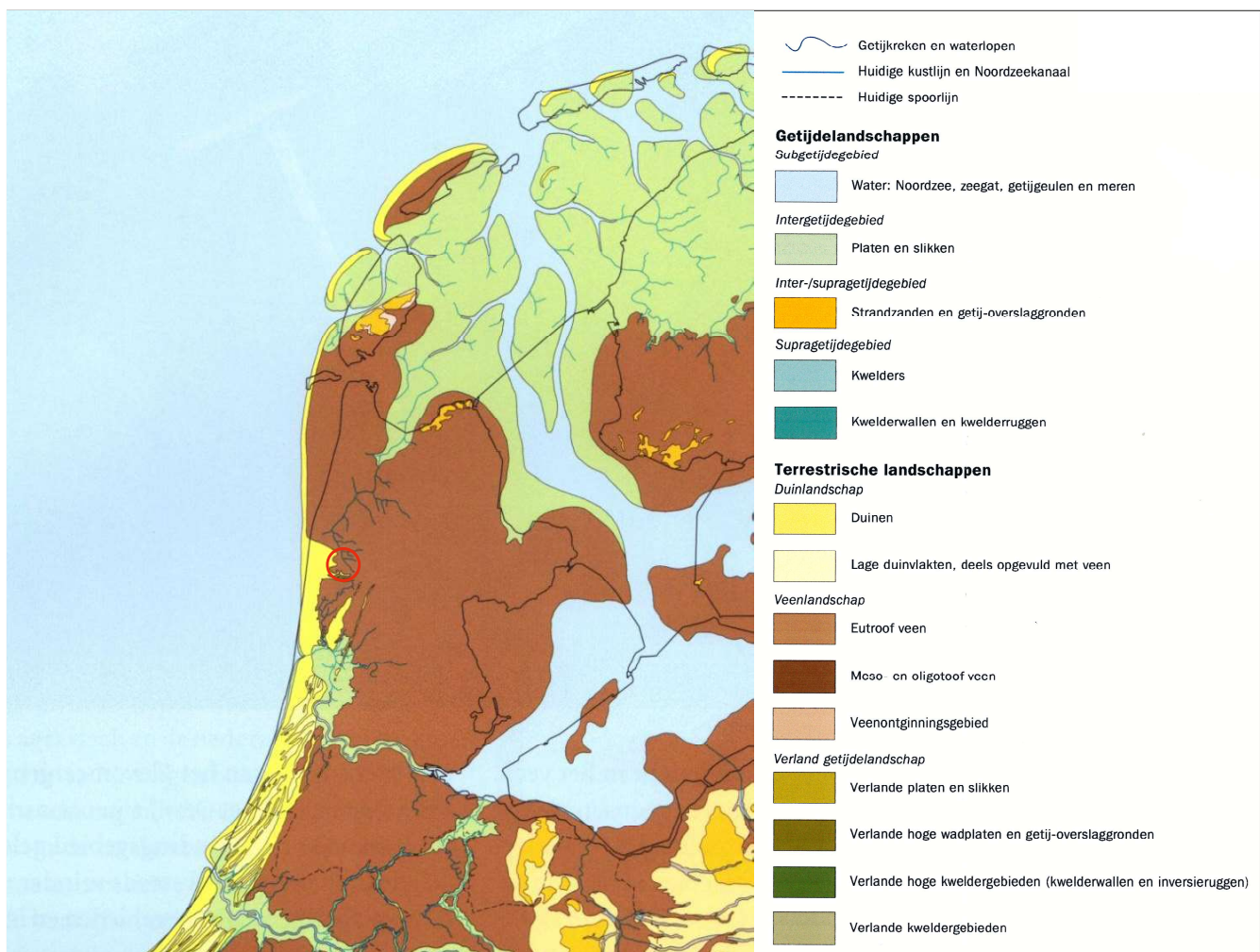
Rond 1600 v. Chr. is er echter een korte periode geweest van verhevigde zee-invloed, waardoor vrijwel het gehele westelijk deel van de voormalige lagune opnieuw werd afgedekt door

¹ De vindplaats in de Geestmerambacht aan de Wagenweg (Peter Vos, in voorbereiding); Schagen, Hoep-Noord (Frans Diederik in voorbereiding) en Schagen, Sportlaan (Diederik in voorbereiding).

een laag zavelige klei.

Na 1600 v. Chr. was bewoning in het gebied achter het voormalige zeegat van Bergen door verhoging van de grondwaterstand en toenemende vernatting voorlopig niet meer mogelijk. Pas toen een groot deel van het gebied was bedekt door veenkussens die een gemiddelde dikte van ruim een meter hadden en de afwatering door een stelsel van veenriviertjes werd verzorgd, kon de mens terugkeren naar het gebied. Dit heeft plaatsgevonden rond 350 v. Chr. Vanaf die tijd is het voormalige kweldergebied mogelijk geschikt voor bewoning geweest.

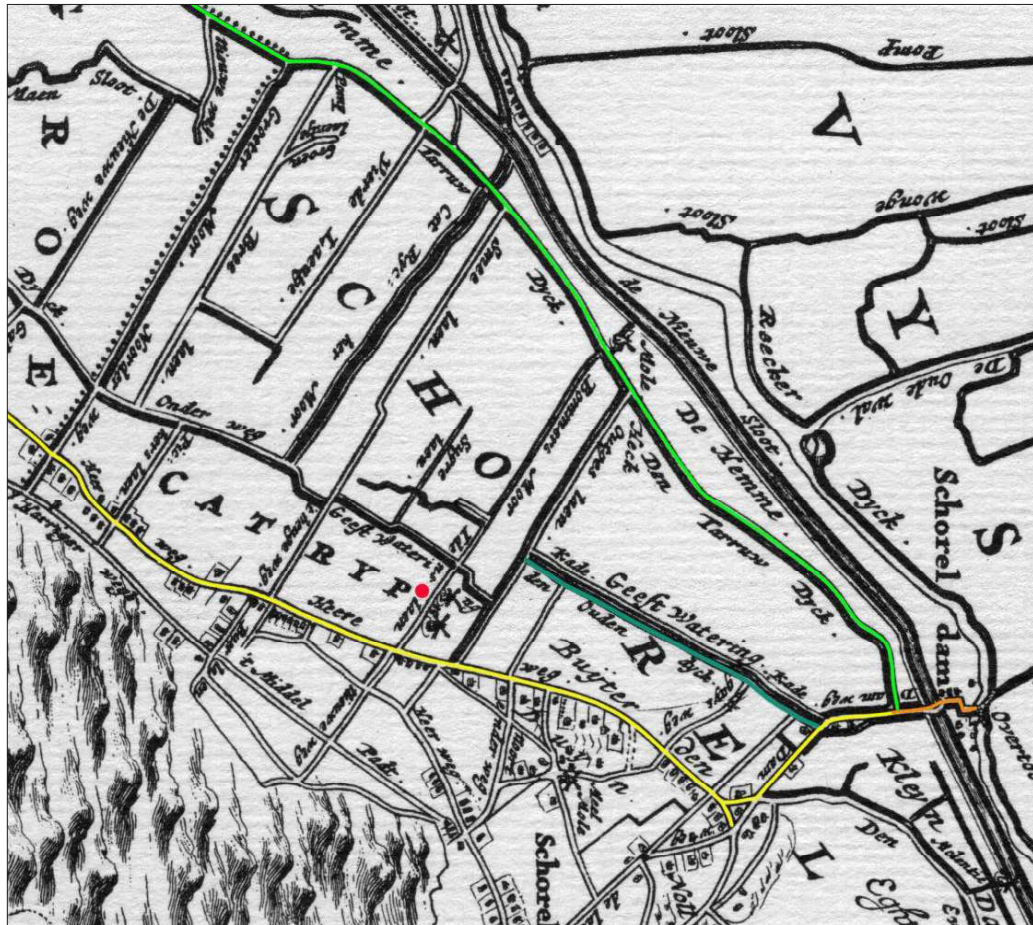
In de derde eeuw van de jaartelling neemt op veel plaatsen de wateroverlast toe en worden de laagst gelegen woonplaatsen overstroomd, waardoor een dun laagje zeer vette klei wordt afgezet. Op andere plaatsen weet zich bewoning te handhaven tot ver in de vierde eeuw.² Inmiddels is er op de natte laagste punten weer sprake van veengroei, waardoor de venen hoger worden.

Afbeelding 6: Landschapsreconstructie romeinse tijd met daarin de belangrijkste afwatering naar het noorden getekend. (Vos e.a. 2011). Het noorden is boven. Kaart is niet op schaal.

De kuststrook is echter gevrijwaard gebleven van ernstige wateroverlast, zodat bij Hargen en Bergen bewoning vanaf de vroege ijzertijd tot in de middeleeuwen is vastgesteld.

Vanaf 1000 n. Chr. begint de strandwallenkust echter te verstuiven en ontstaan er duinen die grote delen van het oude landschap afdekken. Ook de afwatering komt hierdoor in de knel. Een stijgende zeespiegel en een, door agrarische bewerking dalend landschap, zorgen voor overstromingen in het estuarium van de Rekere/Zijpe, maar ook voor het ontstaan van het Berger- en Egmondermeer. De oudste overstromingen zorgden voor de afzetting van een zeer zware klei (pikklei) op het oude landschap. In deze periode zijn de eerste kaden en (lage) dijkjes aangelegd langs het bestaande, deels nog natuurlijke, afwateringssysteem van de Rekere. In de twaalfde en dertiende eeuw was er echter sprake van regelmatige overstromingen waardoor grote delen van het lager gelegen landschap werden afgedekt door een dikke laag zavelige klei. Door de aanleg van de dammen langs de Rekere werd de grootste dreiging van overstroming door zout water vanuit het noordoosten beperkt.

Afbeelding 7: Kaart Uijtwaterende Sluysen etc. met kaartbeeld van 1685. De Tarruw Dyck (tegenwoordig Tarwedijk) is in lichtgroen aangegeven, een ouder dijk gedeelte in donkergroen; de Schoorl dam in oranje en de Heereweg in geel. Op de plaats van het plangebied aan de Idenslaan staat een rode stip.

5.2 Ontwikkeling landschap en bewoning van Schoorl

Prehistorie en Romeinse tijd

Het gebied dat beheerst werd door de invloed van het Zeegat van Bergen, kwam na 1800 BC in een rustige situatie; zee invloed was zeer gering en in de diepste gedeelten, die vol water stonden of erg vochtig waren, ontstonden rietmoerassen, die na verloop van tijd begroeid raakten met rietbos en vervolgens met veenmos. Op de kust tussen Bergen en Hargen waren altijd mensen blijven wonen, maar of deze bewoning vanaf de bronstijd doorloopt tot in de Romeinse tijd is niet zeker, omdat een groot deel van de oude kust door afslag is verdwenen en de rest van het aangrenzende oude land door metersdikke lagen duinzand is overstoven. Aan de kust bij Hargen is (soms) een deel van het oude land aan het strand te zien. Hier bleek onder het huidige strandoppervlakte een akkerlaag aanwezig met hier in spitsporen. Tevens was in het geërodeerde duin een akkerniveau aanwezig. Aan de hand van aardewerk dat verzameld is uit deze akkerlaag bleek deze laag afkomstig te zijn uit de late bronstijd (9e eeuw v. Chr.)(Hakvoort 2012).

Na enkele hevige stormen in 1953 waren op verschillende locaties grote delen van het strand weggeslagen en waren dieper gelegen veenlagen blootgespoeld. Hier kwamen donkere humeuze lagen aan het licht waarin eergetouwkrassen zichtbaar waren. Het aardewerk dat verzameld is uit deze lagen dateerde tussen de late bronstijd (9e eeuw v. Chr.) en de vroege ijzertijd (8e eeuw v. Chr.)(Schermer 1964).

De enige resten van materiaal uit de late ijzertijd en de Romeinse tijd zijn te vinden in de Hargerpolder (midden – en late ijzertijd), ver ten noorden van het onderzoeksgebied. Dichterbij ligt een terrein (bij de Smeerlaan) waarin bij de aanleg van een diepe buis, veel inheems aardewerk is gevonden uit de Romeinse Tijd; een bewijs dat op de overgang van de geest- naar de veen/kleigronden bewoning mogelijk was. Verder naar het zuiden ligt de Hooge Geest, een waarneming van Arie Schermer uit de jaren '50 (eveneens Romeinse tijd).

Afbeelding 8: Hargen, strand; geploegde cultuurlaag uit de (Midden) ijzertijd (foto Archeocultura).

Vroege middeleeuwen

De sporen uit de Vroege middeleeuwen zijn rijk vertegenwoordigd in Schoorl. Toen waren inmiddels de Oude Duinen en meer specifiek de overgang naar het veengebied, uitstekend geschikt voor bewerking, mits de afwatering ter plaatse goed was. Dat was langs het gehele gebied goed geregeld, aangezien de Rekere op korte afstand borg stond voor een goede afwatering. Schermer meldt al in de jaren '50 dat er Merovingisch aardewerk dicht bij het centrum van Schoorl was gevonden en dat Karolingisch aardewerk bijna 'gewoon' was. Het recente onderzoek aan de Peecklaan bracht aan het licht, dat vernatting van de huidige duinvoet al vóór het begin van de jaartelling begon, waardoor akkerbouw mogelijk moest zijn. Het oudste aardewerk dat in de aangetroffen akkers aan de Peecklaan werd aangetroffen, stamde uit het midden van de vijfde eeuw. De akkers bleven dienst doen, ondanks kleine overstuivingen in het begin van de tiende eeuw, maar aan het eind van die eeuw stoven de akkers weg onder een pak van twee meter zand. (Zie afb 9).

Aan de Van Foreestlaan werd jaren eerder een dergelijk fenomeen vastgesteld.

Bij waarnemingen veel dicht bij het plangebied, aan de Heereweg 97, werd op grote diepte een veraarde veenlaag gezien, waaruit een kleine Merovingische scherf werd geborgen. De top van het maaiveld daar was 5m33 +NAP en de genoemde veenlaag bevond zich op een diepte van 5 meter, dus op ongeveer 30 cm + NAP.

Afbeelding 9: Burgemeester Peecklaan, het ontgraven van de vroegmiddeleeuwse akkers en het dikke pakket stuifzand daar over heen. Foto Archeocultura

Late middeleeuwen

Opvallend detail aan de Heereweg 98 is, dat direct óp de metersdikke overstuivingen een akkerpakket ligt van bijna een meter dik. Uit de basis hiervan werden scherven geborgen uit de twaalfde eeuw. Dit betekent dat er sinds 1200 nog zo'n tachtig cm stuifzand op de akker is terecht gekomen. Minder stuifzand lag er aan de Burgemeester Peecklaan, waar op een diepte van 80 cm een complete woonlaag met kuilen, palen en waterputten lag – de eerste bewoning na de overstuivingen, te dateren rond 1300.

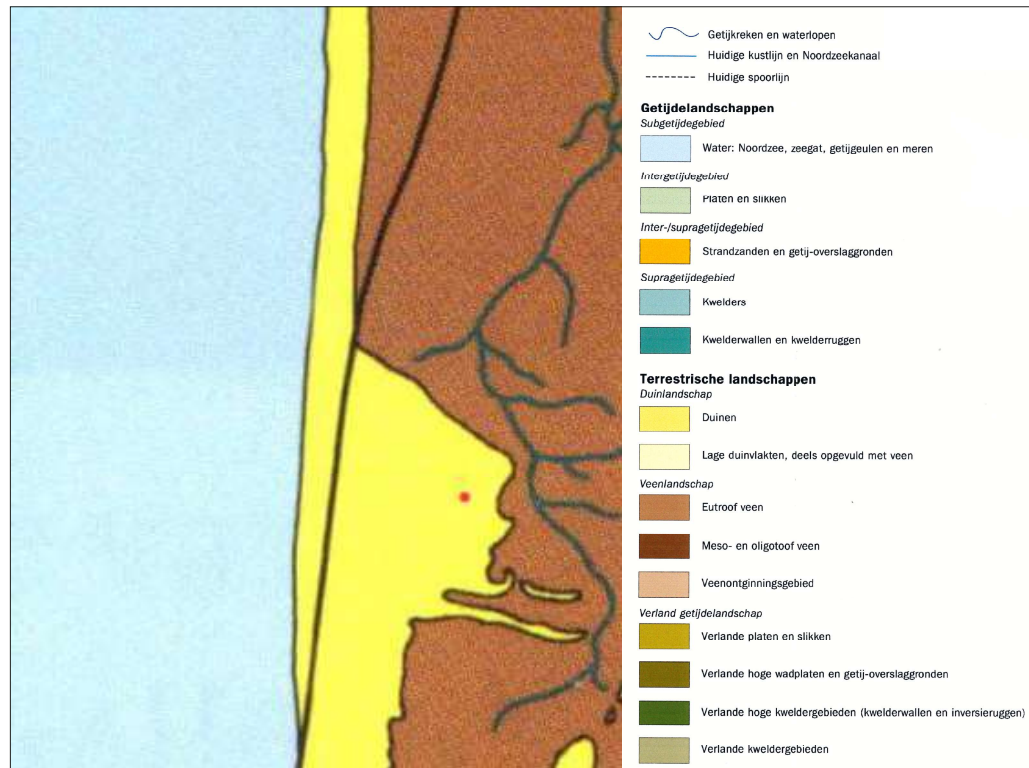
De oudste vermelding van Schoorl dateert uit het begin van de tiende eeuw als 'Scoronlo' wordt vermeld, maar het dorp is dus veel ouder. Mogelijk en zelfs waarschijnlijk is de kerk van het dorp gesticht door Willibrord zelf in 719 of 720. De toenmalige parochie omvatte ook de dorpen Bergen en Hargen. Vanaf 1321 is er een lijst van alle pastoors van de Johannes de Doper kerk. De buurschappen van Schoorl zelf waren: Brechtdorp en Aagtdorp, terwijl er nog twee onder de duinen in het westen hebben gelegen. De naam Scoronlo luidt, vertaald naar modern Nederlands: 'Het bos aan de oever'. Bos zal al snel plaats hebben gemaakt voor akkers en andere dan boerenactiviteit zal er niet zijn geweest in het dorp.

12 huizen telde Schoorl in 1840,

19 huizen stonden er in Aagtdorp

18 woningen telde Brechtdorp

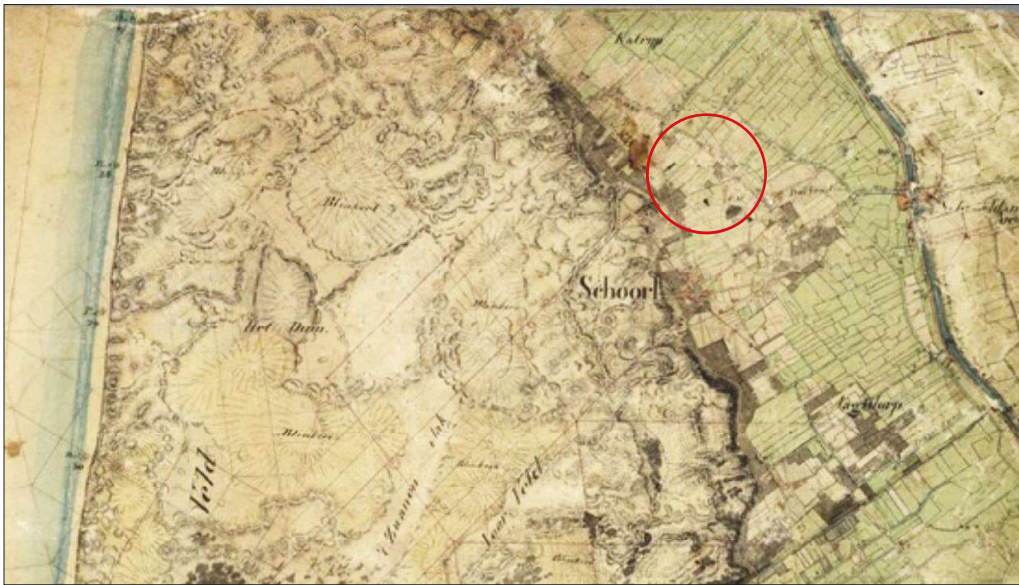
Dit geeft wel aan dat zo'n 175 jaar geleden Schoorl een zeer klein agrarisch dorp is geweest.

Afbeelding 10: Landschappelijke situatie rond 800 n. Chr. met planlocatie (naar: Vos e.a. 2011). Het noorden is boven. Kaart is niet op schaal.

Afbeelding 11: De ligging van het 18^e eeuwse kerkje met huizen er omheen, geeft de centrale plaats tussen de buurtschappen weer.

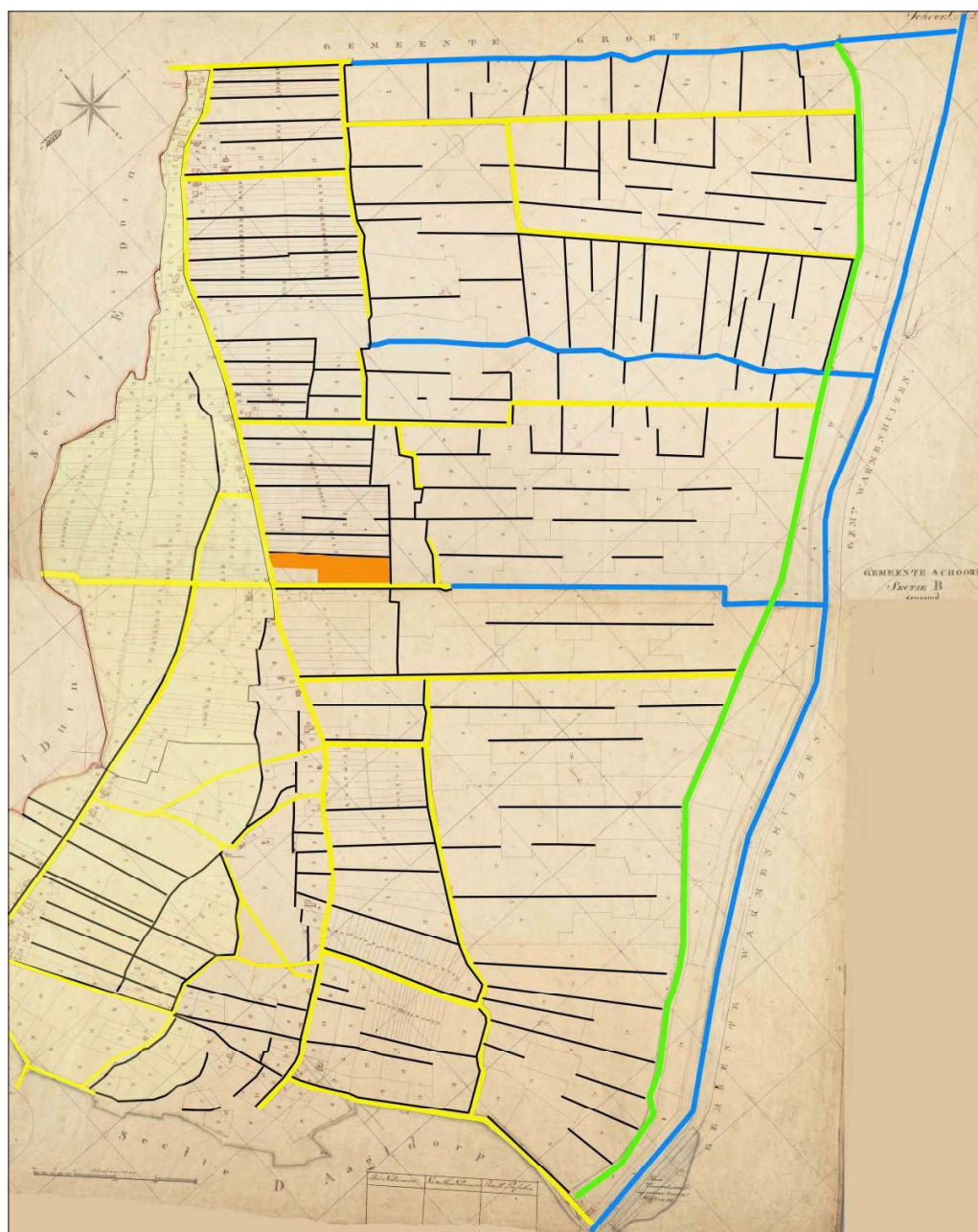

Afbeelding 12: Schoorl en omgeving op de Militair Topografische kaart uit het midden van de negentiende eeuw. Duidelijk is het grondgebruik te zien op de hogere gronden. Kaart is niet op schaal. Het noorden is boven. Plangebied ligt binnen de rode cirkel.

Verkaveling

De verkaveling van het gehele gebied is overwegend zuidwest-noordoost gericht en staat iets schuin op de loop van de voormalige rivier de Rekere. Dit werd gedaan opdat het stromende water van de rivier als het ware het water uit de ontginningssloten mee trok. Aantoonbaar dateert deze verkaveling uit de vroege middeleeuwen, waarschijnlijk uit de negende eeuw. Er is dan geenszins sprake van wateroverlast in het gebied; eerder van een droge en wat koudere periode waarin de veengebieden konden worden ontgonnen. Ook aan de overzijde van de rivier werden lange stroken akkerland aangelegd tot aan Oudkarspel aan toe. Er zijn in het westelijk deel enkele plaatsen aan te wijzen waar de verkaveling afwijkt. Dit heeft mijns inziens een tweetal redenen: er is sprake van een oude (meer willekeurige of aan de bestaande situatie aangepaste) blokverkaveling op de plaats van het dorp Schoorl. Aan de Burgemeester Peecklaan werd namelijk geconstateerd dat in de Karolingische tijd een oudere verkaveling werd aangepast in een strokenverkaveling met 'kadetjesland'. Mogelijk heeft die aanpassing niet overal plaatsgevonden. Ook is het mogelijk dat door de overstuivingen van de tiende en elfde eeuw, de oorspronkelijke verkaveling geheel verloren was geraakt en dat er willekeurige blokken werden ontgonnen.

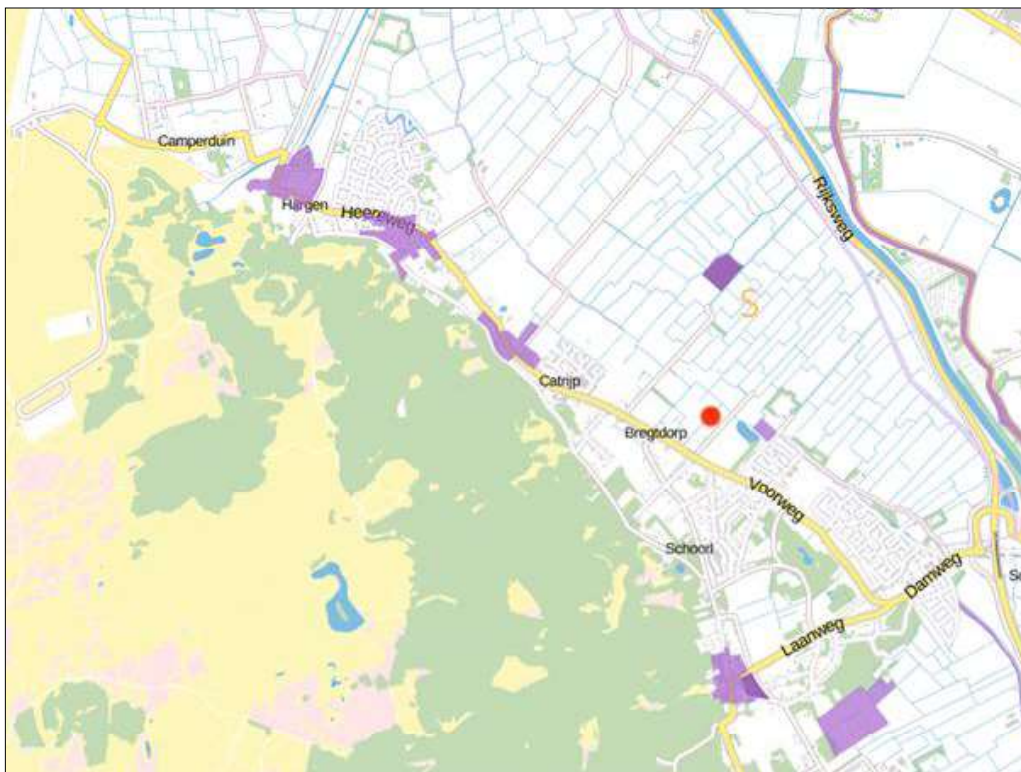
In het noorden, bij Brecht-dorp wijkt een groot blok af door zijn juist zeer regelmatige en dicht op elkaar liggende stroken, waarvan een twaalfde-eeuwse datering kon worden bewezen. Dit gebied is zwaar overstoven geweest en opnieuw, stelselmatig, ingericht.

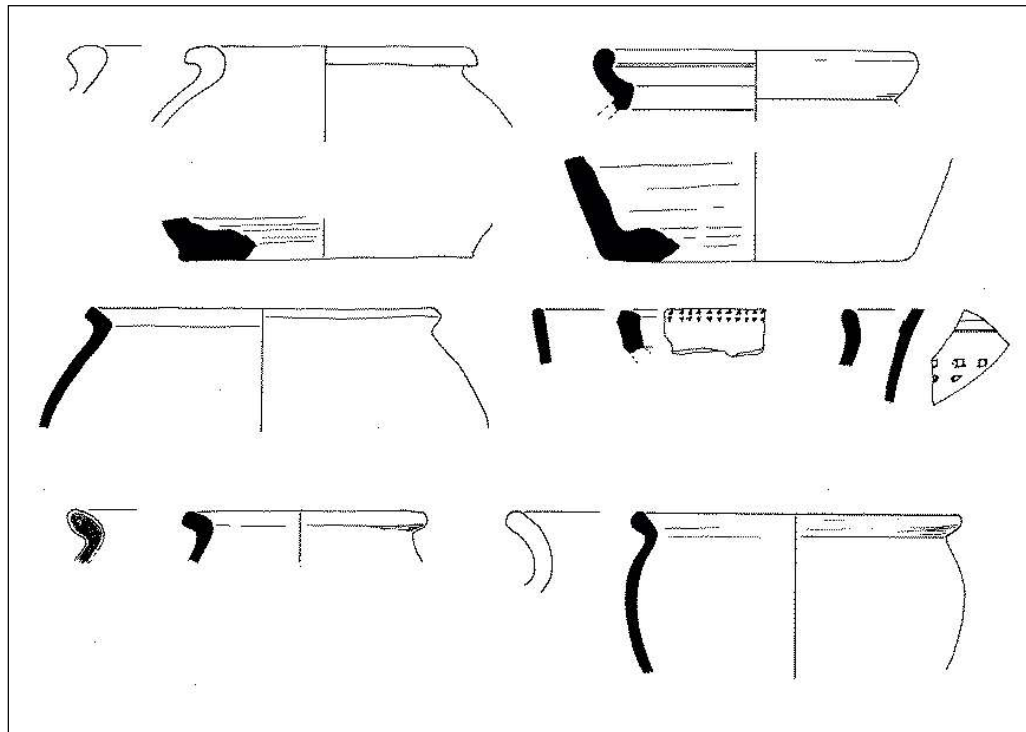
Afbeelding 13: Verkaveling. Het in oranje aangegeven plangebied grenst in het westen aan een in de twaalfde eeuw nieuw ingericht gebied (lichtgeel) met daaronder de soms onregelmatige blokken van het oude dorp Schoorl. In blauw zijn de 'Mooren' aangegeven met parallel daaraan de 'Lanen' en eveneens in het geel de overige wegen. Opvallend is dat de verkaveling direct bij de Mooren er soms haaks op staat.

6. Bekende archeologische waarden

Afbeelding 14 is indicatief en toont overduidelijk dat in een lange strook langs de Jonge Duinen, vele resten van bewoning uit vroege en late middeleeuwen aanwezig zijn. Zo leverde een vrij kleine waarneming vlak ten noorden van het plangebied uitgebreide sporen op uit de dertiende eeuw, behorend tot de bebouwing van Bregtdorp. De vele tientallen kleine waarnemingen in de jaren '60 en '70 gedaan door Schermer, geven aan dat op zeer veel plaatsen gewoond is tussen 800 en het eind van de late middeleeuwen. Zie voor overige waarnemingen de literatuurlijst.

Afbeelding 14: Archis kaart met daarop de AMK-terreinen. Het rechthoekige terrein aan het eind van de Smeerlaan, aangegeven met de letter S is de nederzetting uit de Romeinse tijd.

Afbeelding 15: Burgemeester Peecklaan: selectie van vroegmiddeleeuws aardewerk.

Afbeelding 16: Heereweg/Voorweg, vlak bij het plangebied; de opgraver Jan de Koning praat met 'zijn' kraanmachinist, over de twaalfde- en dertiende-eeuwse sporen in de put.

7. Historische ontwikkeling van Schoorl

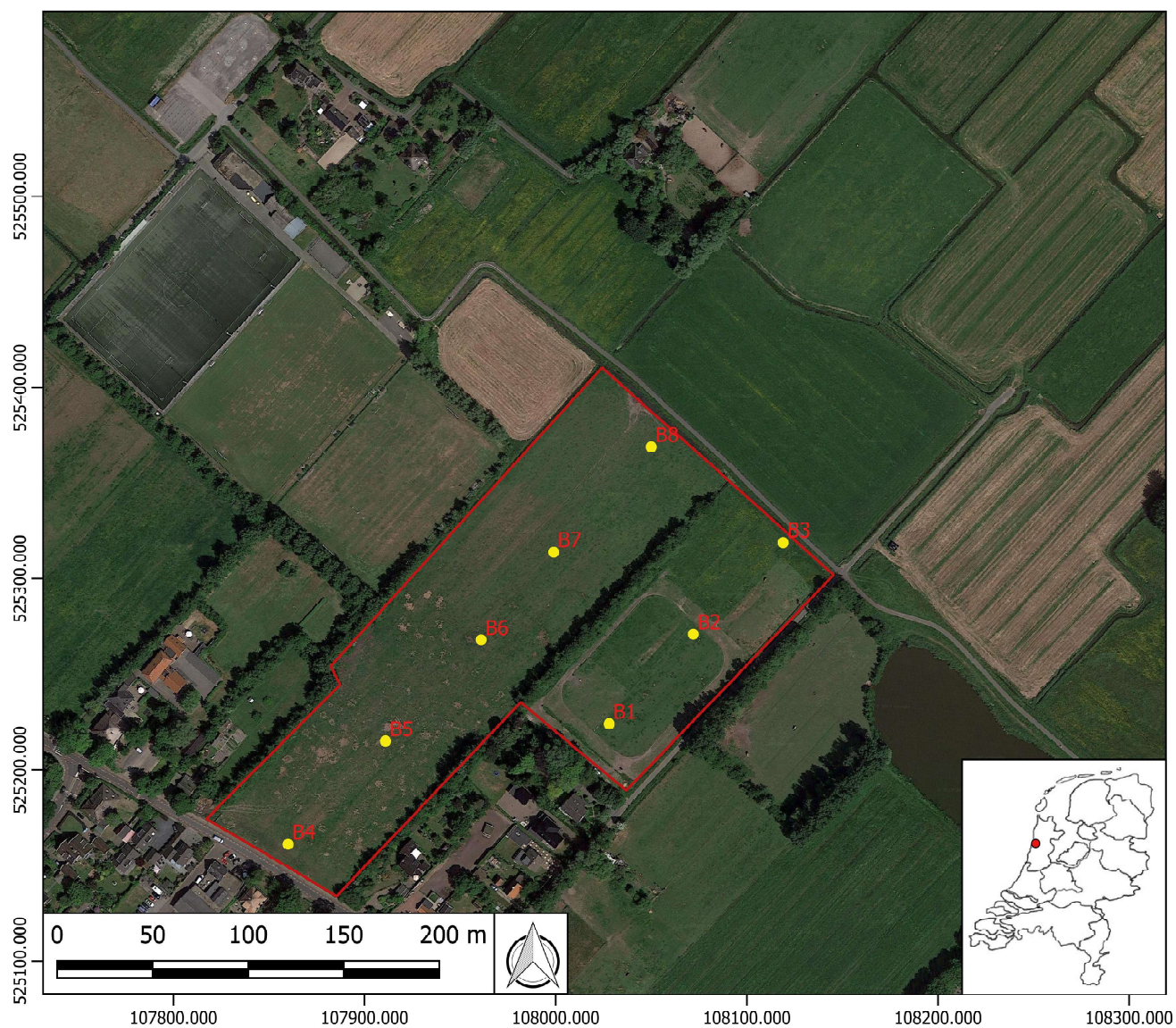
Opvallend weinig is er bekend van de middeleeuwse geschiedenis van het dorp; meer dan de vermoede kerkstichting van het dorp in de achtste eeuw, een enkele twaalfde-eeuwse priester, een enkele vermelding van goederen van het Klooster te Egmond is er niet. De uitzondering vormt de late twaalfde en de dertiende eeuw als Hollandse ridders vanuit Schoorl vertrekken naar het vijandige West-Friesland (de Schoorldam is hierin natuurlijk belangrijk) en de haven van Schoorl, die werd aangedaan door Engelse en Schotse schepen. Deze werden overgeladen in kleine schepen die voorbij de dam naar Alkmaar konden varen. De snelle verlanding van het Zijper Bekken, zorgde er voor dat deze handel rond 1300 geheel tot stilstand kwam. De rol die het dorp hierin heeft gespeeld is onbekend. Waarschijnlijk stond er dichtbij de dam een stenen tolhuis, waarvan de resten enkele jaren geleden vermoedelijk zijn gevonden.

Afbeelding 17: Schoorldam, plaats waar ooit een dertiende-eeuwse muur van het 'Tolhuis' stond

8. Archeologisch verwachtingsmodel

Langs de Heereweg is bewoning / grondbewerking uit de late middeleeuwen aangetoond. Dit fenomeen komt geheel overeen met de bevindingen van De Koning uit 2013 en met de waarnemingen van Diederik bij de Burgemeester Peecklaan. De kennis van deze bewoning in Schoorl is vrijwel nihil; derhalve is het van groot belang om te voorkomen dat mogelijk archeologisch relevante lagen vergraven worden. Het oostelijk deel van de percelen hebben op grotere diepte een pakket afwisselende lagen veen (soms veraard) en humeuze klei. Ten noorden hiervan werd bewoning aangetoond uit de Romeinse Tijd (Soonius 1995) en vlak ten zuiden zijn er sporen van vervening uit dezelfde periode waargenomen. Het ligt daarom voor de hand dat zich in het plangebied ook resten uit deze periode bevinden.

Afbeelding 18: Locaties van de boringen binnen het plangebied geprojecteerd op google satellite.

Inventariserend veldonderzoek (IVO-O)

9. Doel en methode

Het doel van een inventariserend veldonderzoek middels verkennende boringen is het vaststellen van archeologische waarden binnen het terrein om tot een advies te komen over de te nemen vervolgstappen. Op de gemeentelijke beleidskaart bevindt het plangebied zich binnen een zone met een middelhoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten. Hiervoor geldt dat voor werkzaamheden waarbij de bodem geroerd wordt met een oppervlakte groter dan 500m² en dieper dan 40 centimeter onder het maaiveld een omgevingsvergunning vereist is.

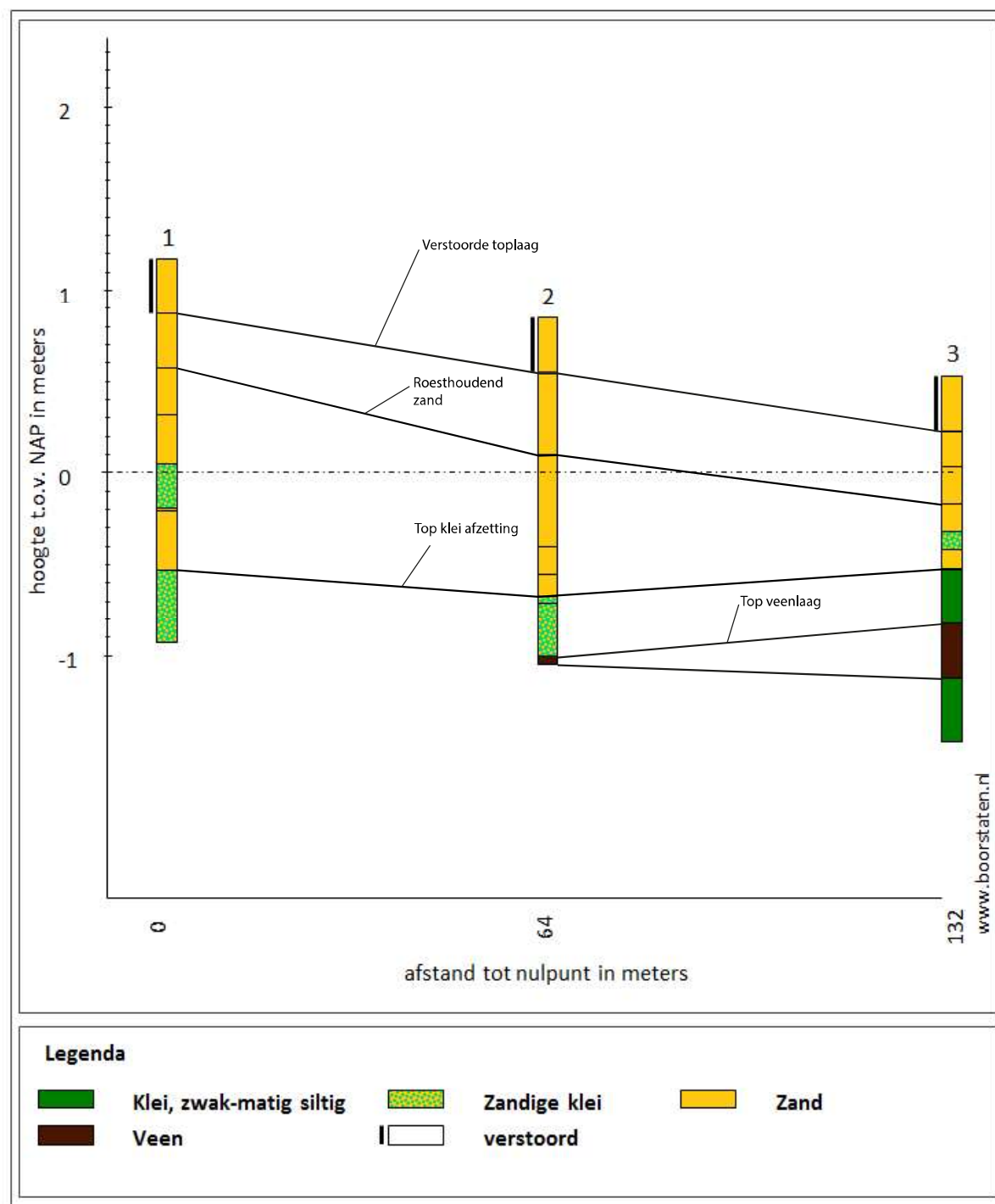
De volgende onderzoeksvragen zijn in het plan van aanpak geformuleerd. Deze dienen door middel van het booronderzoek beantwoord te worden:

- Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- Zijn er archeologische niveaus in het onderzoeksgebied aanwezig? Op welke diepte bevinden deze zich?
- Is aanvullend onderzoek noodzakelijk en welke onderzoeksmethoden zouden dan moeten worden ingezet?

Werkwijze

In het plan van aanpak is de strategie bepaald die binnen het plangebied uitgevoerd is (Tuinman 2018). De boringen zijn gezet met behulp van een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en met een zuigerboor met een diameter van 5 cm. De opgeboorde grond is doorzocht op archeologische indicatoren. De grond is met een boormes afgezet en bekeken. De beschrijving van de bodemopbouw is gedaan aan de hand van de Archeologische Standaard Boorbeschrijving (ASB). De boorpunten zijn door middel van een GPS-instrument ingemeten in het RD-coördinatensysteem. Vondsten zijn niet gedaan en dus niet verzameld.

In totaal zijn er 8 boringen uitgevoerd (afb 18). Alle boringen zijn tot circa 2,0 meter onder het huidige maaiveld uitgevoerd. De boringen zijn gelijkmatig geplaatst binnen het plangebied waarbij een afstand van 75 meter tussen de boringen is aangehouden. Doordat het een verkennend booronderzoek betreft kan volstaan worden met enkele boringen per hectaren.

Afbeelding 19: Boorraai van de boringen 1,2 en 3.

10. Onderzoeksresultaten *(zie bijlage 3 voor de boorstaten)*

Bodemopbouw

De bovengrond bestaat binnen het gehele terrein uit een donker bruin/grijs, licht humeuze bouwvoor van zand. Deze laag is overal circa 30 centimeter dik en wordt in de meeste boringen gevolgd door een licht humeus zandpakket dat in boring 1 t/m 6 zwak roesthoudend is. In de boring 7 ontbreken de roestvlekken en in de boring 8 is in plaats van een zandlaag een pakket klei aanwezig. De daaronder liggende lagen bestaande uit zand met slechts kleine verschillen in humeusiteit en kleur.

Boring 1, 2 en 3 zijn op het meest zuidelijke perceel geplaatst en liggen verder van de Voorweg af. In deze boringen is onder de zandige lagen een pakket klei aanwezig. Deze kleilaag ligt tussen respectievelijk 1,12 m, 1,52 m en 0,85 m onder het huidige maaiveld (0,05 m +NAP, 0,67 m -NAP en 0,32 m -NAP). De klei is zwak tot sterk humeus en zwak zandig. In boring 2 en boring 3 ligt onder het kleipakket een laag donkerbruin veen. In boring 3 is de onderkant van dit veenpakket aangeboord en hieronder blijkt wederom een sterk humeuze kleilaag aanwezig te zijn.

Boring 4, 5, 6, 7 en 8 zijn op het noordelijker gelegen perceel geplaatst waarbij de locatie van boring 4 direct aan de Voorweg ligt en boring 8 aan de achterzijde van het perceel. Bij boring 4, 5 en 6 is binnen de hele boring sprake van opeenvolgende zandlagen die zich onderscheiden door de humeusiteit en kleur. Boring 7 bevat in tegenstelling tot de voorgaande boringen een zeer humeuze kleilaag tussen 0,37 m -NAP en 0,72 m -NAP (1,25 m – 1,60 m -mv).

Na dit kleipakket komen weer zandlagen tevoorschijn tot het einde van de boring. Boring 8 bevindt zich in het laagste gedeelte van het perceel. Direct onder de bouwvoor bevindt zich een gevlekt zandpakket tot 0,50 m onder het maaiveld. Tot 1,60 m diepte bestaat de boring uit verschillende kleipakketten die verschillen in humeusiteit en kleur. Onder deze lagen begint een licht kleiig veenpakket met grove stukken plantaardig materiaal.

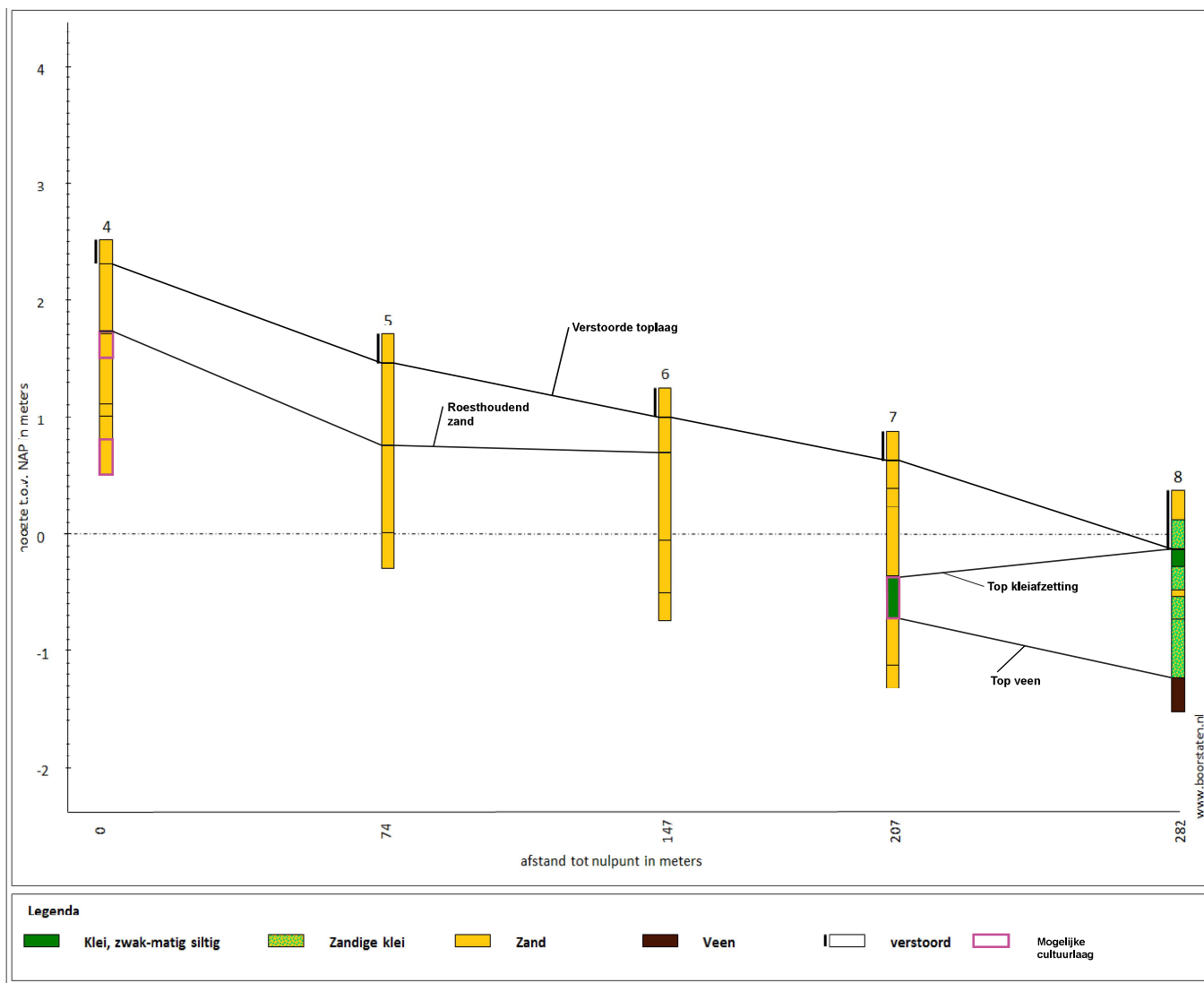
Archeologische indicatoren en recente vergravingen

Binnen het gehele plangebied bestaat de bovenste 20 tot 30 centimeter uit een geroerde bouwvoor waar geen archeologische resten in te verwachten zijn.

In boring 4 is tussen 0,20 en 0,78 m onder het maaiveld baksteen waargenomen. De stukjes baksteen waren te klein om hier een datering uit te kunnen halen. Vanaf 0,78 tot 0,80 m -mv bevindt zich een donker grijs/bruine zandige laag met kleibrokken en vanaf 0,80 tot 1,00 m diepte -mv zit in deze zandige laag naast kleibrokken ook wat houtskool. Deze laag is zeer waarschijnlijk een oud akkerniveau. Vanaf 1,70 m onder het maaiveld bevindt zich een bruine, licht humeuze zandlaag met enkele lichtere zandbandjes. Ook dit niveau doet zeer sterk denken aan een oud akkerniveau.

In boring 7 is tussen 0,5 en 0,65 m onder het maaiveld baksteen aangetroffen in de boring. Daarnaast ligt tussen 1,25 m en 1,60 m onder maaiveld een zeer humeuze kleilaag. Deze laag is donker bruin/grijs en gevlekt en betreft mogelijk een cultuurlaag.

Ook al zijn in de overige lagen geen directe archeologische indicatoren zoals houtskool of aardewerk aangetroffen vormt de intactheid van de bodem genoeg reden om aan te nemen dat er een goede mogelijkheid is op het aantreffen van archeologische resten in alle lagen.

Afbeelding 20: Boorraai van boringen 4,5,6,7 en 8.

Interpretatie onderzoeksresultaten

Het onderzoeksgebied wordt over het algemeen gekenmerkt door meerdere lagen zand. Deze zandlagen zijn eolische afzettingen (stuifzand) waarbij het zand van de duinen door de eeuwen heen over het plangebied gestoven is. De dieper gelegen kleilagen die aangetroffen zijn in boring 1, 2, 3, 7 en 8 zijn vermoedelijk afzettingen van de oostelijk gelegen rivier de Rekere. De veenlagen zijn restanten van het veen dat gevormd is in de bronstijd.

De niveaus die aangeboord zijn in boring 4, behoren mogelijk tot cultuurlagen uit de middeleeuwen en de Romeinse tijd. Een vergelijkbaar laat middeleeuws akkerniveau is in 2008 gevonden in Schoorl ter hoogte van de Burgemeester Peecklaan (F. Diederik 2009, 30). Deze laag is vergelijkbaar doordat in beide gevallen kleibrokjes aanwezig waren (mondelinge mededeling J. de Koning). Bovendien komt de diepteligging van de cultuurlagen zoals aangetroffen in boring 4 vrijwel exact overeen met de diepteligging van akkerlagen die waargenomen zijn aan de Smeerlaan (J. de Koning 2013). Met dit onderzoek werd een laatmiddeleeuws bewoningsniveau waargenomen op gemiddeld 0,75 tot 1,00 meter onder maaiveld en een vroegmiddeleeuws of Romeins woonniveau op gemiddeld 1,75 tot 2,00 meter onder het maaiveld. Deze gegevens zijn in lijn met de cultuurlagen tussen respectievelijk 0,78-1,00 meter en 1,70-2,00 meter onder het maaiveld zoals waargenomen met het booronderzoek.

11. Beantwoording van de onderzoeksvragen

Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?

De bovengrond bestaat binnen het gehele terrein uit een donker bruin/grijs, licht humeuze bouwvoor van zand. Deze laag is overal circa 30 centimeter dik en wordt in de meeste boringen gevolgd door een licht humeus zandpakket dat in boring 1 t/m 6 zwak roesthoudend is. In boring 7 ontbreken de roestvlekken en in boring 8 is in plaats van een zandlaag een pakket klei aanwezig. De daaropvolgende lagen bestaan uit zand met slechts kleine verschillen in humeusiteit en kleur. Het bodemprofiel oogt over het algemeen zeer intact. Enkel de bouwvoor is vergraven maar dat betreft slechts de eerste 20 tot 30 centimeter van het terrein.

Zijn er archeologische niveaus in in het onderzoeksgebied aanwezig? Op welke diepte bevinden deze zich?

Binnen het perceel zijn op verschillende dieptes mogelijk archeologisch relevante lagen aangetroffen. In boring 4 is tussen 0,20 en 0,78 m onder het maaiveld baksteen waargenomen. Vanaf 0,78 tot 0,80 m -mv bevindt zich een donker grijs/bruine zandige laag met kleibrokken en vanaf 0,80 tot 1,00 m diepte -mv zit in deze zandige laag naast kleibrokken ook wat houtskool. Deze laag is mogelijk een oud akkerniveau die bij eerder onderzoek in Schoorl waargenomen is. Vanaf 1,70 m onder het maaiveld bevindt zich een bruine, licht humeuze zandlaag met enkele lichtere zandbandjes. Ook dit niveau doet zeer sterk denken aan een oud akkerniveau.

In boring 7 is tussen 0,5 en 0,65 m onder het maaiveld baksteen aangetroffen in de boring. Daarnaast ligt tussen 1,25 m en 1,60 m onder maaiveld een zeer humeuze kleilaag. Deze laag is donker bruin/grijs, gevlekt en betreft mogelijk een cultuurlaag.

Is aanvullend onderzoek noodzakelijk en welke onderzoeksmethoden zouden dan moeten worden ingezet?

Gelet op het feit dat enkele archeologisch interessante lagen zijn aangetroffen wordt vervolgonderzoek aanbevolen in de vorm van een archeologisch proefsleuvenonderzoek op de locaties waar dieper dan 40 centimeter zal worden verstoord. Dit zijn de bouwvlakken van de te realiseren woningen en de locatie van de duinrel.

Hiermee kan de bodemopbouw duidelijk in kaart worden gebracht en kan tevens bekeken worden of er sprake is archeologische sporen en structuren binnen het plangebied. Deze methode biedt de meeste duidelijkheid omtrent het vaststellen van de archeologische waarde van het terrein.

12. Conclusie

Aan de hand van het bureauonderzoek is duidelijk geworden dat in de directe omgeving van het plangebied bewoning heeft plaatsgevonden vanaf de Romeinse tijd tot en met de nieuwe tijd.

Op basis van de resultaten van de boringen is gebleken dat op het gehele terrein meerdere lagen zand aanwezig zijn. Richting het oosten daalt het maaiveld en komen er kleipakketten bij die vermoedelijk afgezet zijn door de Rekere. Hieronder bevindt zich in enkele gevallen veen dat mogelijk restanten betreft van veen dat in de bronstijd in het gebied gevormd is.

In boring 4 en boring 7 zijn archeologische indicatoren aangetroffen in de opgeboorde grond. Hoewel in de overige boringen geen indicatoren zijn waargenomen, vormt de intactheid van de bodem binnen het perceel genoeg aanleiding om een archeologisch vervolgonderzoek te adviseren.

Advies

Gelet op de intactheid van de bodem en de hoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten vanaf de Romeinse tijd wordt een vervolgonderzoek in de vorm van een archeologisch proefsleuvenonderzoek voorgesteld.

~~Dit proefsleuvenonderzoek dient enkel plaats te vinden ter hoogte van de bouwvlakken van de te realiseren woningen en de duinrel aangezien hier de werkzaamheden dieper dan 40 centimeter zullen verstoren. De proefsleuven dienen te worden uitgevoerd tot de onderkant van de funderingsstrook, kelder of randbalk bij een paalfundering.~~

Het afplaggen van een strook van het noordelijke perceel beslaat weliswaar een groter oppervlak dan 500m² maar zal niet dieper reiken dan 40 centimeter onder het maaiveld.

Literatuur

Alders, G.P. 2008: Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied 'Alta Mira' aan de Heereweg 65-69 te Schoorl, gemeente Bergen

Cultuurcompagnie: 'Beleidsnotitie Archeologie Gemeente Bergen-NH 2013'

Diederik, F. 1989: Archeo-logica. Schoorl.

Diederik, F., 2009: Bergen-Schoorl | Burgemeester Peecklaan, In: De archeologische kroniek van Noord-Holland 2009.

Diederik, F. 2011: Bergen en Harenkarspel Schoorldam | kasteel of tolhuis, In: De archeologische kroniek van Noord-Holland 2010.

Hakvoort, A., 2012: Zwakke Schakels. Inventariserend veldonderzoek middels verkennende boringen, strand Petten en Camperduin, Noord-Holland, *Hollandia reeks 436*, Zaandijk.

Koning, J. de, 2013: Restanten van Bregtdorp. Laatmiddeleeuwse bewoningssporen langs de Heereweg, *Hollandia reeks 467*, Zaandijk.

Schermer, A., 1964: De kust bij Schoorl (1-3), *Westerheem* 13, 42-46, 69-74 en 149-154.

Schiltmans, D.E.A. (2005): Provinciale weg N512, traject Alkmaar-Egmond a/d Hoef, gemeente Alkmaar en Bergen. DANS. <http://dx.doi.org/10.17026/dans-xu5-kas4>

Soonius, C.M. (1995): Herinrichtingsgebied Bergen-Egmond-Schoorl. DANS. <http://dx.doi.org/10.17026/dans-xve-rfer>

Stiller, D.R. 2015: Archeologisch Bureauonderzoek Damweg 7 te Schoorl, Gemeente Bergen.

Vaars, J.P.L. 2010: Bureauonderzoek perceel naast Heereweg 125 te Schoorl, gemeente Bergen.

P.H. Vos, Henk Weerts, Jos Bazelman, Bob Hoogendoorn, Michiel van der Meulen, 2011. Atlas van Nederland in het Holocene.

Digitale archieven

<http://archeologieinnederland.nl>
voor kaarten en overzichten.

www.archeocultura.nl
De website van ons bureau met vele rapporten over Noord-Holland

<https://easy.dans.knaw.nl>
voor wetenschappelijke archeologische rapporten.

www.academia.edu
voor wetenschappelijke publicaties

www.beeldbanknh.nl
Website met zeer divers historisch beeldmateriaal met Noord-Hollandse thema's, zoals kaartmateriaal, ansichten, schetsen, schilderijen en foto's.

<https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>
Website Actueel Hoogtelijnenbestand Nederland.

Bijlagen

Inhoudsopgave

Bijlage 1: Archeologische perioden

Bijlage 2: Archeologische stappenplan

Bijlage 3: Boorstaten

Bijlage 4: Erfgoedverordening Gemeente Bergen-NH 2012, passages die betrekking hebben op de archeologie.

Bijlage 1: Archeologische perioden

Nieuwe tijd	C	1.850-heden	NIEUWE TIJD	Laat-Neolithicum	B	2.450-2.000	NEOLITHICUM
Nieuwe tijd	B	1.650-1.850		Midden-Neolithicum	B	3.400-2.850	
Nieuwe tijd	A	1.500-1.650		Vroeg-Neolithicum	A	4.200-3.400	
Late-Middeleeuwen	B	1.250-1.500	MIDDELEEUEWEN		B	4.900-4.200	MESOLITHICUM
Late-Middeleeuwen	A	1.050-1.250			A	5.300-4.900	
Vroege-Middeleeuwen	D	900-1.050		Laat-Mesolithicum		6.450-4.900	
	C	725-900		Midden-Mesolithicum		7.100-6.450	
	B	525-725		Vroeg-Mesolithicum		8.800-7.100	
	A	450-525					
Laat-Romeinse tijd	B	350-450	ROMEINSE TIJD	Laat-Paleolithicum	B	18.000-8.800	PALEOLITHICUM
	A	270-350			A	35.000-18.000	
Miden-Romeinse tijd	B	150-270					
	A	70-150					
Vroeg-Romeinse tijd	B	25-70					
	A	12-25					
Late-IJzertijd		12 na Chr.-250 v. Chr.	IJZERTIJD				
Midden-IJzertijd		500-250					
Vroege-IJzertijd		800-500					
Late-Bronstijd		1.100-800	BRONSTIJD				
Midden-Bronstijd	B	1.500-1.100					
	A	1.800-1.500					
Vroege-Bronstijd		2.000-1.800					
				Vroeg-Paleolithicum		-300.000	

Bijlage 2: Archeologische stappenplan

In het “stappenplan archeologie” wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied.

Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijke-orderingsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RCE, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- * aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat.
Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- * beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- * beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch geografische gegevens
 - o een korte impressie over de onstaansgeschiedenis van het landschap
 - o een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- * beschrijven bekende archeologische waarden
 - o archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RCE. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
 - o archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewonings-sporen uit het verleden;
- * beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden:
 - o aan de hand van de door de RCE ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch

- onderzoek in aanmerking;
- o aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- * rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA).

Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- * non-destructieve methoden: geofysische methoden ;
- * weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- * destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Nadere toelichting onderzoeksmethoden: 1 en 2: Bij non-destructieve methoden moet men denken aan elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden, eventueel in combinatie met remote sensing technieken.

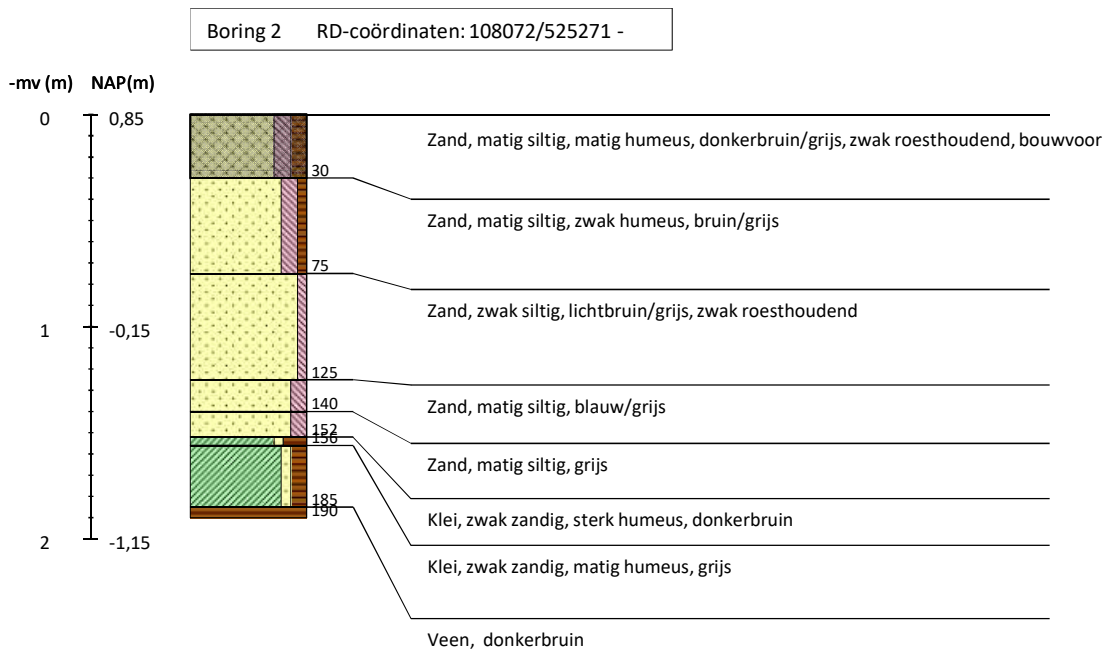
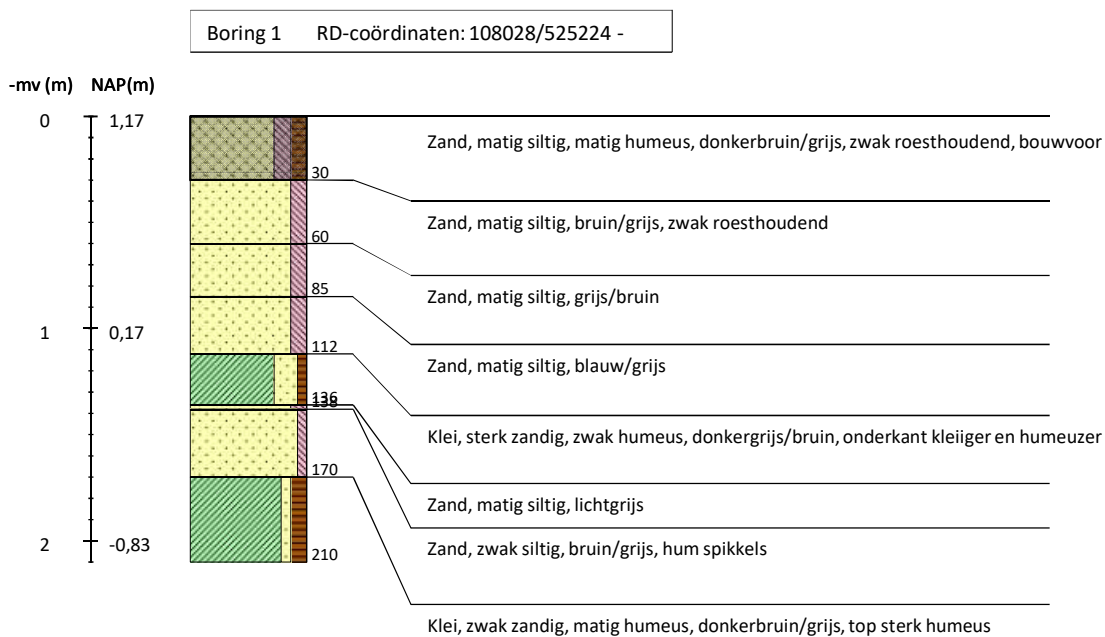
Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek. Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven. Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

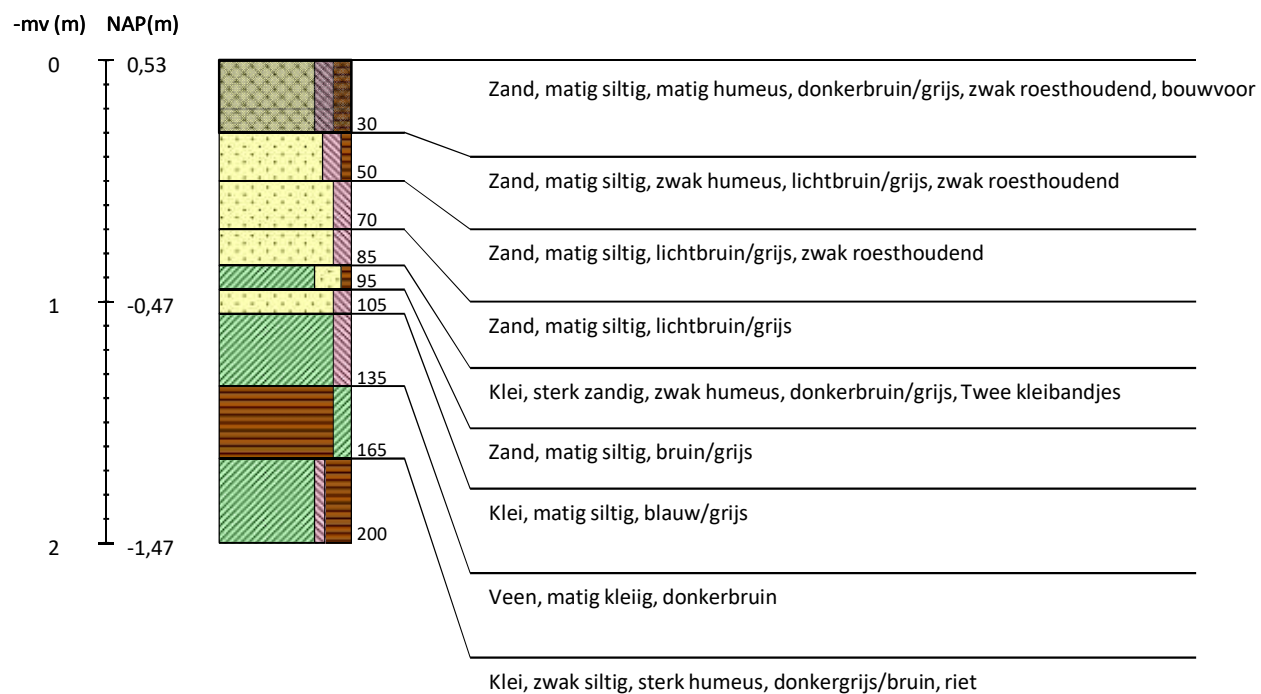
Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermenswaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

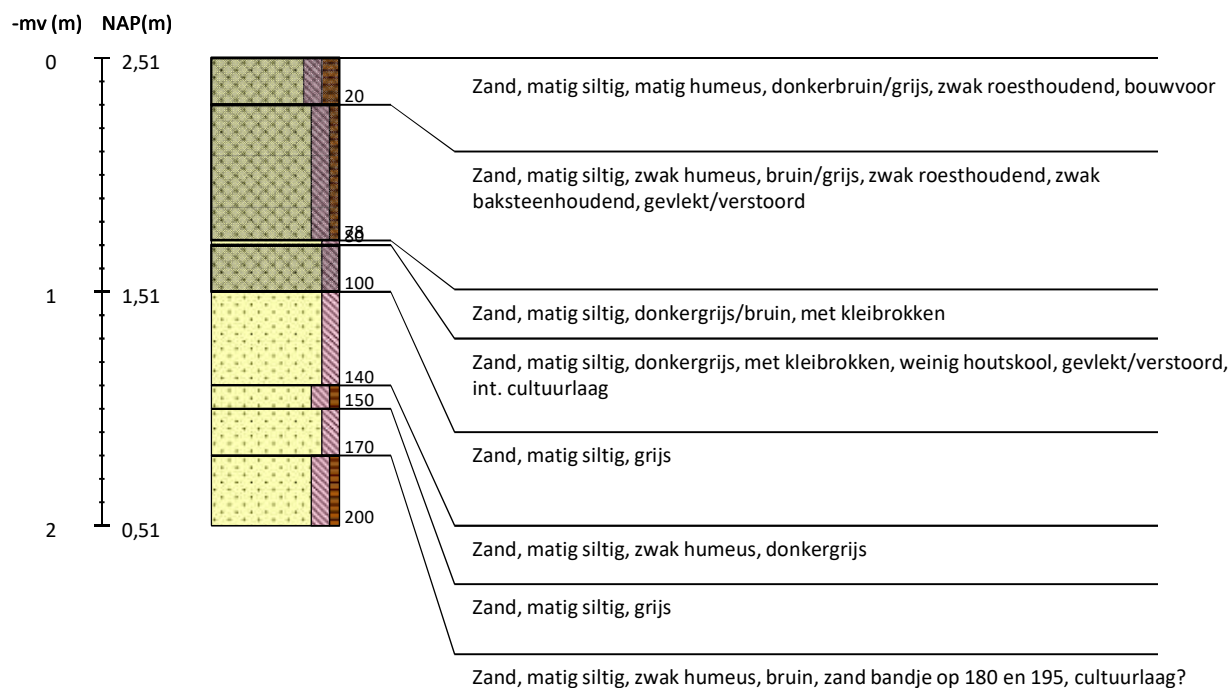
Bijlage 3: Boorstaten

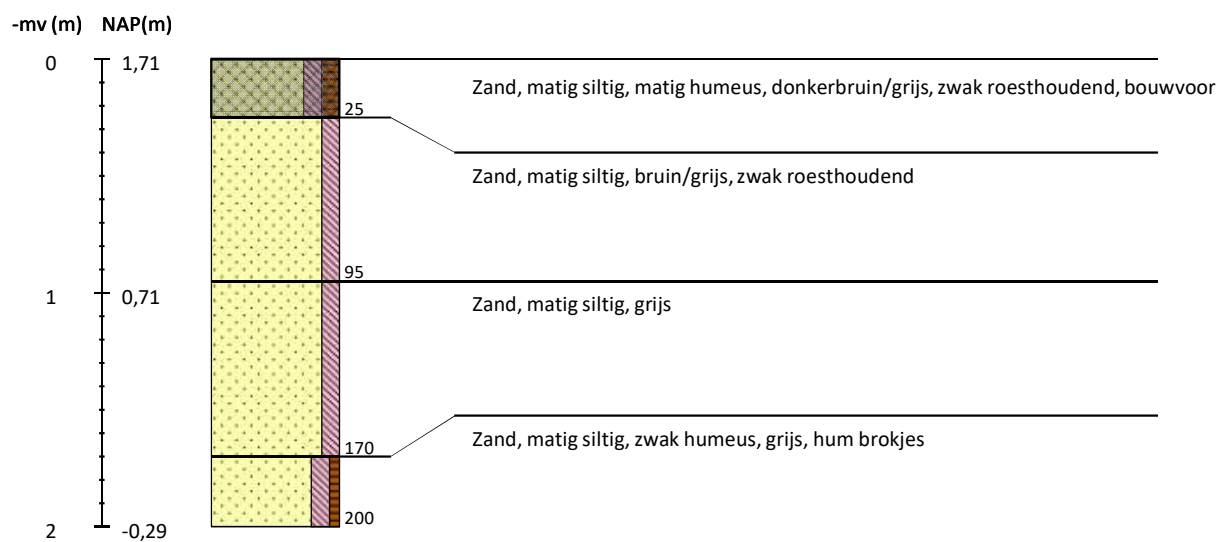
Boring 3 RD-coördinaten: 108119/525319 -

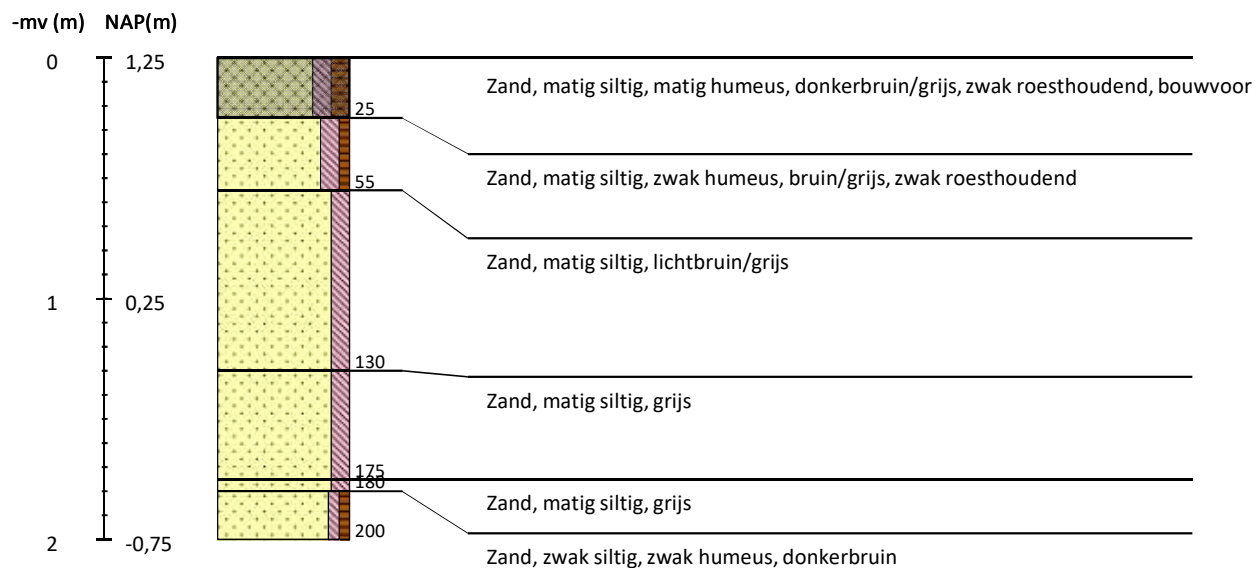
Boring 4 RD-coördinaten: 107860/525161 -

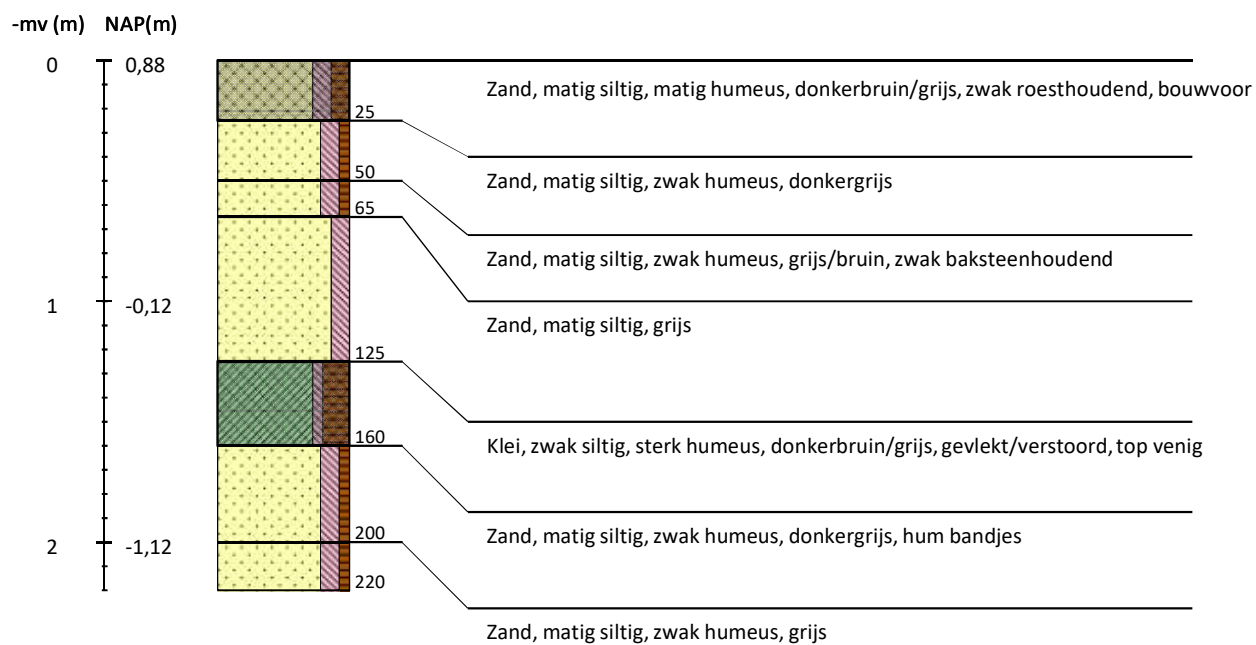
Boring 5 RD-coördinaten: 107911/525215 -

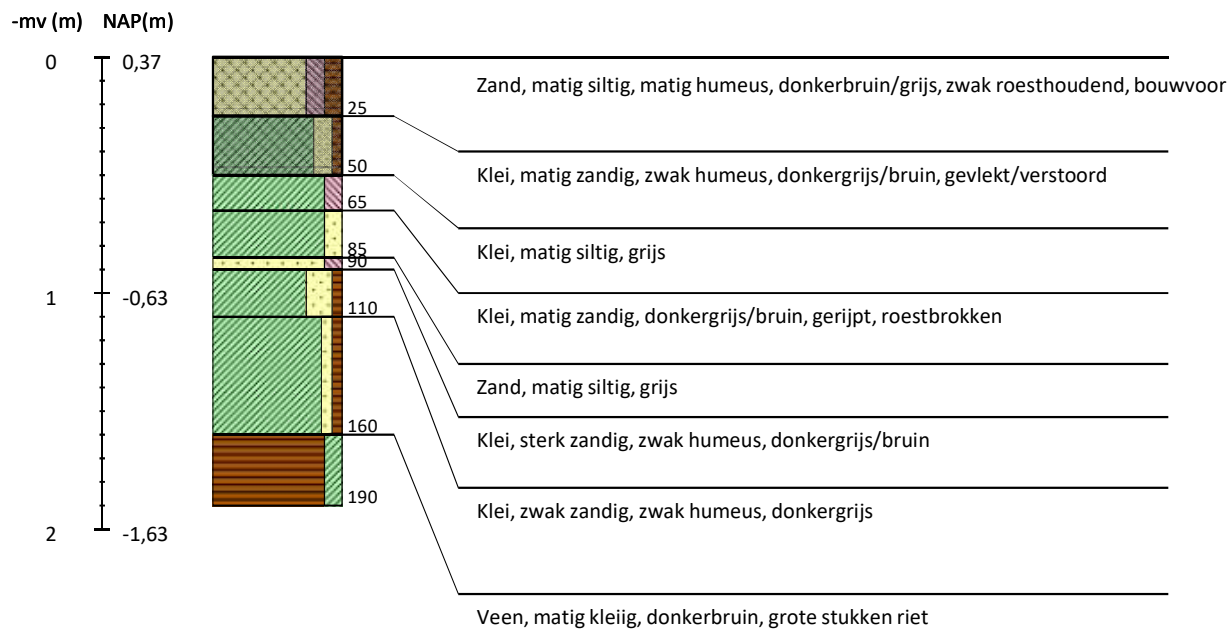
Boring 6 RD-coördinaten: 107961/525268 -

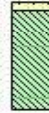
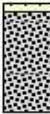
Boring 7 RD-coördinaten: 107999/525314 -

Boring 8 RD-coördinaten: 108050/525369 -

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)

Zand Zand, zwak siltig Zand, matig siltig Zand, sterk siltig Zand, uiterst siltig Zand, kleilig	Veen Veen, mineraalarm Veen, zwak kleilig Veen, sterk kleilig Veen, zwak zandig Veen, sterk zandig	Diversen Verharding Water
Klei Klei, zwak siltig Klei, matig siltig Klei, sterk siltig Klei, uiterst siltig Klei, zwak zandig Klei, matig zandig Klei, sterk zandig	Grind Grind, zwak zandig Grind, matig zandig Grind, sterk zandig Grind, uiterst zandig Grind, siltig	Zandsortering goed gesorteerd D ₆₀ /D ₁₀ < 1,8 matig gesorteerd D ₆₀ /D ₁₀ 1,8 < 3 slecht gesorteerd D ₅₀ /D ₁₀ > 3
Leem Leem, zwak zandig Leem, sterk zandig	Overige toevoegingen zwak humeus matig humeus sterk humeus zwak grindig matig grindig sterk grindig verstoorde laag	Kalkgehalte kalkloos geen opbruising kalkarm minder dan 0,5% CaCO ₃ kalkrijk circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO ₃ zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO ₃
Begrenzing onderliggende laag scherp overgangsgebied < 0,3 cm onscherp overgangsgebied 0,3 - < 3 cm diffuus overgangsgebied 3 cm - < 10 cm		Inclusies/archeologische indicatoren weinig < 1% matig 1-10% veel > 10%

Bijlage 4: Erfgoedverordening Gemeente Bergen-NH 2012, passages die betrekking hebben op de archeologie

Hoofdstuk 5. Instandhouding van archeologische terreinen Artikel 16. Instandhoudingbepaling

Het is verboden om in een archeologisch monument, bedoeld in artikel 1, onder a, sub 2 of een archeologisch verwachtingsgebied, bedoeld in artikel 1, onder m, de bodem te verstoren.

2. Het verbod in lid 1 is niet van toepassing indien; a. het een verstoring betreft van een archeologisch monument of archeologisch verwachtingsgebied als aangegeven op de provinciale Archeologische Monumentenkaart of de gemeentelijke Kaart van Archeologische Waarden, en waarbij die verstoring plaatsvindt: in een gebied met lage archeologische verwachtingswaarde en het te verstoren gebied kleiner is dan 2500 m², n de verstoring dieper is dan 40 cm of; in een gebied met een middelhoge archeologische verwachtingswaarde en het te verstoren gebied kleiner is dan 500 m², n de verstoring dieper is dan 40 cm of; in een gebied met hoge archeologische verwachtingswaarde en het te verstoren gebied kleiner is dan 50 m² n de verstoring dieper is dan 35 cm of; in een gebied met een zeer hoge archeologische verwachtingswaarde bij elke verstoring. b. in het geldend bestemmingsplan bepalingen zijn opgenomen omtrent archeologische monumentenzorg. c. sprake is van een activiteit als bedoeld in artikel 2.12, eerste en tweede lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en hierin voorschriften zijn opgenomen omtrent archeologische monumentenzorg. d. het college nadere regels stelt met betrekking tot de uitvoering van werkzaamheden die leiden tot een verstoring van een archeologisch monument of archeologisch verwachtingsgebied als aangegeven op gemeentelijke archeologische waardenkaart of de gemeentelijke beleidsadvieskaart, dan wel bij het ontbreken daarvan, de provinciale Archeologische Monumentenkaart of de landelijke Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden; e. een rapport is overgelegd waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein naar het oordeel van het bevoegd gezag in voldoende mate is vastgesteld en waaruit blijkt dat: het behoud van de archeologische waarden in voldoende mate kan worden geborgd; of de archeologische waarden door de verstoring niet onevenredig worden geschaad; of in het geheel geen archeologische waarden aanwezig zijn. Artikel 17. Opgravingen en begeleiding 1. Indien binnen het grondgebied van de gemeente Bergen onderzoek door gecertificeerd bureau wordt uitgevoerd in het kader van het doen van opgravingen in de zin van artikel 1 sub h Monumentenwet 1988, dient, onverminderd de overige bepalingen van deze wet: a. het college een programma van eisen vast te stellen als bedoeld in artikel 1 onder r, waarbij nadere regels worden gesteld ten aanzien van het onderzoek. b. de verstoorder, voorafgaande aan het onderzoek, een plan van aanpak als bedoeld in artikel 1 onder q van deze verordening ter goedkeuring aan het bevoegd gezag te overleggen. 2. In de nadere regels neemt het college bepalingen op met betrekking tot het toezicht op de feitelijke uitvoering van het plan van aanpak. Tijdens het onderzoek dienen aanwijzingen van het college in acht te worden genomen. 3. Om te kunnen beoordelen of het plan van aanpak aan het programma van eisen en eventuele nadere regels voldoet, vraagt het bevoegd g gezag advies aan een deskundige, zoals omschreven in de Wet op de Archeologische monumentenzorg. Bijlage 3 Beleidsambities archeologie De gemeente heeft in het cultuurhistorische rapport Bergen Lusthof enkele ambities verwoord. Een aantal hiervan hebben direct betrekking op de archeologie. Deze zijn: Op de plaats waar zich in de negentiende eeuw bewoning bevond in Egmond-Binnen is het mogelijk dat onder de huidige bebouwing resten van oudere bouwwerken te vinden zijn. Bij nieuwbouw en werkzaamheden waarbij de grond sterk wordt geroerd zal daarom rekening gehouden

moeten worden met mogelijke archeologische of bouwhistorische resten. Bij het verlenen van bouw- of sloopvergunningen voor deze delen zal dit duidelijk vermeld moeten worden. Notitie Archeologiebeleid gemeente Bergen-NH CONCEPT 21

Bij het bouwen op de strandwallen dient rekening gehouden te worden met de bekende archeologische vindplaatsen maar ook met de mogelijke te verwachten archeologische vindplaatsen. Op de strandwallen is de kans op een archeologisch waardevolle vindplaats te stuiten relatief groot. Voor bekende archeologische vindplaatsen geldt dat een overweging gemaakt moet worden of belangen van de nieuwbouw opwegen tegen de belangen van de archeologische sporen. Voor andere plaatsen op de strandwal geldt dat in eerste instantie een archeologisch bureauonderzoek moet worden gestart, waarna bekeken moet worden of meer onderzoek noodzakelijk is, totdat duidelijk is of en welke mate archeologische waarden aangetast zullen worden door de nieuwbouw. In de binnenduinrand hebben diverse buitenplaatsen gelegen. In de huidige tijd kan hierop worden voortgeborduurd met de aanleg van nieuwe landgoederen. Belangrijk is daarbij te bekijken hoe de landgoederen eerder werden aangelegd. De buitenplaatsen bestonden veelal uit een hoofdgebouw en een paar bijgebouwen. Het bouwen van bungalows in een groen park of rijenwoningen in een groene omgeving zal daarom niet volstaan. Kustverdediging blijft in Nederland een belangrijk onderwerp, zeker in verband met de stijgende zeespiegel. In dit kader hebben de provincies Noord- en Zuid-Holland samen met Rijkswaterstaat gewerkt aan de Kustvisie 2050. De Hondsbossche Zeewering blijkt een van de zwakke plekken in de kustverdediging in Noord-Holland te zijn. Er wordt nagedacht over mogelijkheden om deze zwakke plek op te heffen. Het is noodzakelijk hierover na te denken. Bij deze overwegingen moeten de cultuurhistorische waarden betrokken worden. Het duidelijk zichtbare systeem van zeewering en slaperdijk is een belangrijk onderdeel van de ruimte in Nederland en vertelt een belangrijk verhaal over de wijze van verdediging van de kust in de loop der tijd. Verder dient rekening gehouden te worden met de archeologische waarde van de zeewering zelf en van het gebied er direct achter. Voor de archeologie geldt, dat de meeste vindplaatsen nog niet bekend zijn, alleen de min of meer toevallig ontdekte archeologische waarden zijn geregistreerd. Daar waar nooit gegraven is, is ook niets bekend. Bij een nieuwe ontwikkeling in de ruimtelijke ordening van de gemeente waarbij de bodem geroerd wordt, kan deze informatie door deskundigen echter wel worden gebruikt voor het vaststellen van de archeologische verwachting binnen het plangebied. Zoals vaak het geval is, blijkt ook in de gemeente Bergen vooral veel bekend te zijn over de rijke bovenlaag van de bevolking. Over de “gewone” bevolking en de neerslag die hun activiteiten in het landschap hadden is vrij weinig bekend. Archeologische onderzoeken kunnen hier wellicht meer aan het licht brengen. Het is van belang dat bij nieuwe ingrepen in het landschap de archeologie een plaats krijgt in de planvorming.

